

จากเวทีเสวนา “ปิดฝุ่นภูมิปัญญา คันที่มาเชียงรากน้อย” สู่วิธีการ “3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...ปันรัก ปันรู้”¹

อาชีวชน กฤษณสุวรรณ

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ได้จากการดำเนินงานของการบริการวิชาการ แก่สังคม และทำนุบำรุงศิลป วัฒนธรรม ของคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ โดยผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อศึกษากิจกรรมและผลที่เกิดขึ้น ผ่านกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยกับชุมชนภายใต้การดำเนินโครงการบริการวิชาการแก่สังคมฯ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงผสมวิธี คือ มีทั้งงานวิจัยเชิงปริมาณ และงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำชุดข้อมูลที่ได้มานำเสนอพร้อมถอดบทเรียนเพื่อนำมาดำเนินงานในปีต่อไป

ผลที่ได้จากงานวิจัยในครั้งนี้พบว่า ชุมชนเชียงรากน้อย 5 หมู่บ้าน ในเขตตำบลเดียวกันนี้มีบริบทชุมชนที่แตกต่างกัน ด้วยการผสมผสานระหว่างคนไทยกับคนไทยเชื้อสายมอญ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง คือ การแต่งกาย วิถีชีวิต งานประเพณีวัฒนธรรม อาหาร ศาสนา แต่ละหมู่บ้านยังมีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในหมู่บ้าน คือ การเกษตร การค้าขาย รับจ้าง และพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้ นักศึกษายังได้เห็นคุณค่าของสิ่งที่จะไม่เคยเห็นหรือเคยทราบมาก่อนเกี่ยวกับชุมชนในมิติต่างๆ เช่น มิติประเพณีวัฒนธรรม มิติด้านศาสนา มิติด้านเศรษฐกิจชุมชน และมิติด้านการอยู่ร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งฐานข้อมูลบริบทชุมชนนี้ได้มาจากการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ขั้นการศึกษา ขั้นเตรียมงาน ขั้นดำเนินงาน และขั้นการประเมินผล ซึ่งประกอบไปด้วย กิจกรรมการละลายพฤติกรรม การทำแผนที่ความคิด การจัดเวทีเสวนา เพื่อนำไปสู่ชุดข้อมูลในการจัดโครงการ 3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...ปันรัก ปันรู้ และมีการประเมินผลชัดเจนทั้งจากนักศึกษา และผู้เข้าร่วมโครงการ และกิจกรรม ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการคิดจริงและทำจริง ผ่านการจัดกิจกรรมและโครงการจริง คณาจารย์ได้นำองค์ความรู้จากการบูรณาการเรียนการสอนไปสร้างสรรค์ให้เกิดผลงานวิจัย วิชาการ และงานสร้างสรรค์ เป็นโครงการที่พัฒนาทั้งระดับชุมชน และพัฒนานักศึกษาเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการกิจให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย

คำสำคัญ : ปิดฝุ่นภูมิปัญญา เชียงรากน้อย โครงการ 3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...ปันรัก ปันรู้

สาขาวิชา : การสื่อสารเพื่อการ
พัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

อาชีวชน กฤษณสุวรรณ

หัวหน้าคณะวิจัย

คณะนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

อีเมล : aachavit@gmail.com

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งจากงานวิจัย เรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นกรณีศึกษา : โครงการบริการวิชาการแก่สังคมหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยกรุงเทพ

From the Panel Discussion “Dusting off Local Wisdom – Finding the Origin of Chiang Rak Noi” To the “3-3-9 Creative Space Project ... Cycling for Preservation, Sharing Knowledge”¹

Aachavit Krishnasuvarna

Field : Communication for sustainable community development

Aachavit Krishnasuvarna
Head of research team
School of Communication Arts
Bangkok University
Email: aachavit@gmail.com

Abstract

This article is part of the program of the social academic service and art and culture maintenance of the School of Communication Arts, Bangkok University. The objectives are 1) to study the context and local wisdom of the people in Chiang Rak Noi sub-district, Sam Khok district, Pathum Thani province; 2) to study communication processes and its effect of the community engagement activities through the social academic service of Bangkok University. The mixed research methodologies including quantitative and qualitative methods are used in this study. The lessons obtained from the study will be used in the future.

The study finds that the context of Chiang Rak Noi community is a combination of Thai and Mon people. Each group has its own local wisdom: costumes, ways of life, traditions, cultures, food, and religions. Depending on circumstances of each village, its people make a living through agriculture, trade, labor, or in an industrial factory. In addition, the students in this project have an opportunity to see and experience new things in different dimensions. Those include, for example, tradition and culture, religion, community economy, ways of living together in community. The data base of the contexts of this community comes from four working processes including studying, preparing, executing, and evaluating. The activities within the processes are ice-breaking, mind mapping, and seminar. The information gained from these activities leads to the “3-3-9 Creative Space Project ... Cycling for Preservation, Sharing Knowledge.” The evaluation has been made among the students and the community members who participated in the project. Research-based activities allowed the students to think and act through real activities and projects. Teachers are able to integrate the knowledge gained from this project to produce research, academic and creative work. The community and students are both developed through the project which is consistent with the commitment and identity of Bangkok University.

Keywords : Dust off local wisdom, Chiang Rak Noi, 3-3-9 Creative Space Project...Cycling for Preservation and Sharing Knowledge

¹ This article is part of the research titled “Participatory Communication for Preserving Local Wisdom of North Saladaeng Village : A Case Study of Social Academic Service”. The research is funded by Bangkok University.

บทนำ

บทบาทการทำงานของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการเรียนรู้การสอนนั้น นอกจากจะให้ความรู้แก่นักศึกษาแล้ว การให้บริการวิชาการเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง ยังถือเป็นอีกหนึ่งบทบาทสำคัญที่มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องดำเนินการปฏิบัติควบคู่กันไปด้วย โดยได้บูรณาการการเรียนการสอน การให้บริการวิชาการแก่สังคม และการพัฒนางานวิจัยเพื่อชุมชนและสังคม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณาจารย์ นักศึกษา ศิษย์เก่า ชุมชน และหน่วยงานจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อมุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง (University Social Responsibility : USR)

เนื่องจากมหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต ตั้งอยู่ในจังหวัดปทุมธานี พื้นที่การบริการวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยกรุงเทพจึงอยู่ในจังหวัดปทุมธานี โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอคลองหลวง ซึ่งเป็นที่ตั้งของวิทยาเขตรังสิต และอำเภอเมือง ซึ่งอยู่ทิศใต้ติดด้านหลังของมหาวิทยาลัย คณะทำงานบริการวิชาการแก่สังคมได้มีแผนการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งเรื่องการส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน การให้คำปรึกษา และการฝึกอบรมเรื่องที่ชุมชนต้องการ รวมทั้งโครงการอื่นๆ เป็นต้น ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า ชุมชนและมหาวิทยาลัยมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน การดำเนินการต่อเนื่องในปีการศึกษา 2555 จึงเป็นการต่อยอดโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นในการสำรวจปัญหาและความต้องการก็เป็นเรื่องที่สำคัญอยู่ เพราะทั้งปัญหาชุมชนและความต้องการนั้นย่อมมีความเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีการศึกษา 2555 มหาวิทยาลัยมีนโยบายให้ดำเนินการในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งให้มีการพัฒนา

อย่างเต็มที่ ซึ่งคณะทำงานบริการวิชาการแก่สังคมได้พิจารณาข้อมูลและตัดสินใจเลือกตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นพื้นที่ดำเนินการ ดังนั้นในช่วงต้นปีการศึกษา 2555 จึงเน้นการสำรวจปัญหาและความต้องการในพื้นที่ดังกล่าว

พื้นที่ในตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จึงเป็นพื้นที่เป้าหมายที่คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วางแผนในการดำเนินโครงการบริการวิชาการแก่สังคมฯ ในระหว่างปีการศึกษา 2555-2558 ที่จะนำศาสตร์ความรู้ด้านนิเทศศาสตร์ เน้นทางด้านการสื่อสารพูดคุย การสร้างการมีส่วนร่วมในการระดมความคิดระหว่างนักศึกษา คณาจารย์ ชาวบ้านในชุมชน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ โดยลงพื้นที่เพื่อพัฒนาชุมชนในพื้นที่เป้าหมายที่ประกอบไปด้วย 5 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านปากออด (หมู่ 1) หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ (หมู่ 2) หมู่บ้านเมตารังค์ (หมู่ 3) หมู่บ้านศาลาพัน (หมู่ 4) และหมู่บ้านวัดคลองพลับ (หมู่ 5) การดำเนินงานเริ่มจากการพูดคุยทำความเข้าใจกันในระดับผู้นำชุมชน เพื่อทำความเข้าใจในการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินโครงการบริการวิชาการแก่สังคมฯ ของคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ อย่างเป็นรูปธรรม โดยเริ่มจากการจัดเวทีเสวนา “บัดฝุ่นภูมิปัญญา ค้นที่มาเชียงรากน้อย” เพื่อนำองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดโครงการ “3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...บ้านรักษ์ บ้านรู้”

สำหรับกิจกรรมบริการวิชาการแบบมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยกรุงเทพกับชุมชน ที่ดำเนินการผ่านโครงการบริการวิชาการแก่สังคมฯ ของคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ในพื้นที่ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ครอบคลุมตั้งแต่ปีพ.ศ. 2555-2558 ตามลำดับ ดังนี้

ลำดับ	ปีการศึกษา (ระยะเวลา)	รายละเอียดกิจกรรม
ช่วงที่ 1	2555 (พ.ศ. 2555-2556)	“บัดฝุ่น ภูมิปัญญา ค้นที่มาเชียงรากน้อย” สู่โครงการ “3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...บ้านรักษ์ บ้านรู้”
ช่วงที่ 2	2556 (พ.ศ. 2556-2557)	“พิพิธภัณฑสถานชีวิต” สู่โครงการ “มอญ ช่อน ภูมิ”
ช่วงที่ 3	2557 (พ.ศ. 2557-2558)	“มอญ ช่อน ภูมิ ตอน ถอดรหัสคัมภีร์โบราณ” สู่โครงการ “มอญ ช่อน ภูมิ” ครั้งที่ 2

เนื่องจากหลักการออกแบบบริการวิชาการอย่างมีส่วนร่วม นั้น ต้องเริ่มต้นจากความต้องการของชุมชน ต้องออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทหรือทุนของชุมชน ต้องเน้นการมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมระหว่างสถาบันการศึกษาและชุมชน การใช้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนี้ จึงเป็นที่มาของโจทย์การวิจัยในการศึกษาคั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษากิจกรรมและผลที่เกิดขึ้นของการมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยกับชุมชน ผ่านโครงการบริการวิชาการแก่สังคมฯ และผ่านกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน รวมถึงสมาชิกในชุมชนตำบลเชียงรากน้อย จังหวัดปทุมธานี โดยมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วม การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำข้อมูลองค์ความรู้พื้นฐานของชุมชนมาจัดเก็บ และนำไปดำเนินงานภายใต้การจัดโครงการบริการวิชาการแก่สังคมฯ ของมหาวิทยาลัย ซึ่งถือเป็นภารกิจที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษา

สำหรับเนื้อหาในบทความนี้ จะเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา : โครงการบริการวิชาการแก่สังคมหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ” ระหว่างปีพ.ศ. 2555-2558 โดยจะรายงานผลการวิจัยเฉพาะในช่วงปีแรก คือ ปีพ.ศ. 2555 เท่านั้น

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ปัดฝุ่นภูมิปัญญา ดันที่มาเชียงรากน้อย หมายถึง เวทีเสวนาชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันที่จะค้นหาข้อมูลพื้นฐานรากเหง้าทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชุมชนเชียงรากน้อยมีอยู่ และสิ่งที่คาดหวังว่าอยากจะมี

เชียงรากน้อย หมายถึง ตำบลหนึ่งในอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ประกอบไปด้วย 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านปากออด หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ หมู่บ้านเมตารังค์ หมู่บ้านศาลาพัน และหมู่บ้านวัดคลองพลับ

โครงการ 3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...ปันรักษ์ปันรู้ หมายถึง โครงการบริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลป วัฒนธรรมของคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ที่นำชุดข้อมูลหรือองค์ความรู้จากเวทีเสวนามาใช้ในการจัดกิจกรรมการปั่นจักรยานท่องเที่ยว นิทรรศการท้องถิ่น และจำหน่ายของดีประจำหมู่บ้านของชาวบ้านในตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยที่ศึกษาถึงกระบวนการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมระหว่างมหาวิทยาลัย คณะ สาขาวิชา กับชุมชนเป้าหมายของมหาวิทยาลัย โดยเลือกใช้แนวคิดและทฤษฎีรวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการสื่อสาร
2. ทฤษฎีการสื่อสารกลุ่มเล็ก
3. แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
4. แนวคิดกระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุก
5. แนวคิดในการศึกษาการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบทางการสื่อสาร (ภัสวลิ นิติเกษตรสุนทร, 2548; น. 139-147)

องค์ประกอบหลักทางการสื่อสาร หมายถึง องค์ประกอบที่มีความจำเป็นและขาดเสียมิได้ในกระบวนการสื่อสาร หากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งขาดไป ก็จะทำให้การสื่อสารไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ประกอบไปด้วย ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร

การให้ความสำคัญแก่ผู้รับสารในฐานะผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร คือ แบบจำลองการสื่อสารสองทางที่ผู้รับสารสามารถส่งปฏิกิริยาป้อนกลับไปยังผู้ส่งสาร และรวมถึงแบบจำลองการสื่อสารของ วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wibur Schramm) ที่แสดงให้เห็นว่า ผู้รับสารไม่ได้มีหน้าที่คอยรับสารที่ส่งมายังปลายทางของเส้นทางการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่ “ถอดรหัส” และ “ตีความสาร” ที่ส่งออกมาจากผู้ส่งสาร ให้มีความหมายที่สอดคล้องกับการรับรู้ของตน และนอกจากทำหน้าที่เป็นผู้รับสารแล้ว ยังเป็นผู้ส่งสารด้วยการส่ง “ปฏิกิริยาตอบกลับ” ซึ่งเป็นสารที่ได้ “เข้ารหัส” แล้ว กลับไปยังแหล่งที่มาของสาร

นอกจากนี้ การให้ความสำคัญแก่ผู้รับสารในฐานะผู้เลือกใช้ประโยชน์จากสื่อและเนื้อหาสาร เพื่อศึกษาให้ได้มาซึ่งความพึงพอใจ หรือเพื่อสนองตอบต่อพฤติกรรมของผู้รับสาร ในแง่ของความต้องการ ความจำเป็น และความสนใจของแต่ละบุคคล โดยการศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจนั้น ผู้รับสารจะทำหน้าที่เป็น “ผู้เลือกเปิดรับสาร” (Selective exposure) โดยมีปัจจัยดังนี้ 1) ลักษณะเฉพาะทั้งภายในและภายนอกของปัจเจกบุคคล 2) ความต้องการ ความจำเป็น และความสนใจต่างๆ ของปัจเจกบุคคล 3) ความคาดหวัง และการรับรู้เกี่ยวกับสื่อ เนื้อหา และผู้ส่งสาร โดยปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ จะเข้ามาเป็นตัวกำหนดว่า ผู้รับสารจะเลือกหรือไม่เลือกใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน และผู้รับสารยังสามารถเลือกรับรู้ (Selective perception) และเลือกจดจำ (Selective retention) อีกด้วย

2. ทฤษฎีการสื่อสารกลุ่มเล็ก (จันทนา ทองประยูร, 2548; น.9)

การสื่อสารกลุ่มเล็ก หมายถึง การที่บุคคลจำนวนหนึ่งสื่อสารกันแบบเผชิญหน้าในช่วงเวลาหนึ่ง โดยมีจำนวนมากพอที่บุคคลหนึ่งสามารถสื่อสารกับทุกคนในกลุ่มโดยตรง การสื่อสารในกลุ่มเล็กมีกระบวนการกลุ่ม สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มเท่านั้น กลุ่มมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายประสงค์ร่วมกัน สมาชิกกลุ่มรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและมีอิทธิพลต่อกัน

บริกส์ (Brooks, 1978, อ้างถึงในจันทนา ทองประยูร, 2548; น.10) แบ่งประเภทของการสื่อสารกลุ่มเล็ก เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปฐมภูมิ กลุ่มสังคมหรือกลุ่มไม่เป็นทางการ กลุ่มการศึกษา กลุ่มบำบัด และกลุ่มแก้ไขปัญหาหรือกลุ่มงาน นอกจากนี้ที่กล่าวมานี้ ยังสามารถแบ่งตามวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งกลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มเพื่อจุดประสงค์ของงานหรือกลุ่มงาน ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีเป้าหมายประสงค์กลุ่มชัดเจน และกลุ่มมุ่งบรรลุประสงค์นั้น เป้าประสงค์ของกลุ่มมักเป็นการพยายามหาข้อตัดสินใจ ซึ่งกลุ่มได้รับมอบอำนาจให้หาวิธีการเพื่อให้ได้ข้อตัดสินใจ

เมื่อสมาชิกกลุ่มมีเป้าหมายประสงค์ร่วมกัน ทุกคนในกลุ่มจะทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายประสงค์นั้น โดยสมาชิกต้องค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการตัดสินใจให้มากที่สุด ถ้าสมาชิกทั้งหมดในกลุ่มต่างมีปฏิสัมพันธ์เพื่อมุ่งงานในลักษณะนี้ เป้าประสงค์ของกลุ่มเล็กอาจบรรลุได้ กลุ่มจะมีกระบวนการคิดที่สมาชิกกลุ่มมีการเตรียมตัวล่วงหน้าเพื่อให้ได้ข้อตัดสินใจที่ดีที่สุด

ทัฟ และ เมฟาโลพูโลส (Tufte & Mefalopulos, 2009; p.5-6) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของกระบวนการในการพัฒนาโครงการ เป็นเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาโครงการที่กระทำร่วมกันขององค์กรในระดับนานาชาติ จนนำไปสู่การพัฒนาภาคประชาสังคม ประกอบไปด้วย การให้บริการขั้นพื้นฐานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเครื่องมือในการให้บริการสาธารณะและการบริการพิเศษทางด้านสุขภาพ การศึกษา เส้นทางการคมนาคม การส่งเสริมทางการเกษตรและน้ำ นำนมาซึ่งแผนการที่สามารถให้ได้กับชนกลุ่มน้อย

การสนับสนุนตามเป้าหมายที่กำหนด คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคประชาชน ซึ่งเสียงของพวกเขาก็จะกลายมาเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการในการกำหนดนโยบาย โดยองค์ประกอบสำคัญจะต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคประชาสังคม และการปกครองส่วนท้องถิ่นควรรีเริ่มที่จะทำขึ้นมาก่อน เช่น การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดสรรงบประมาณสาธารณะ และบุคคลหรือชุมชนมีส่วนในการเสริมสร้างศักยภาพและชื่อเสียงของชนกลุ่มน้อย

การตรวจสอบความคืบหน้า คือ การดำเนินกิจกรรมที่รวมไปถึงแบบแผนการรายงานตนเอง และชุมชนมีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการตรวจสอบ

การสนับสนุนสิ่งที่คิดกับการเรียนรู้ในระดับท้องถิ่น คือ โอกาสที่ได้มาจากการสนทนา การเรียนรู้ และคำติชม ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการประเมินผลโครงการ

สำหรับขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนจะประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน (Tufte & Mefalopulos, 2009; p. 5-6) คือ

1. ขั้นตอนการสำรวจ คือ การสำรวจหาปัญหาในพื้นที่ที่จะพัฒนา เพื่อระบุที่มาของปัญหาได้ถูกต้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันในกระบวนการ ด้วยการสำรวจพื้นที่โดยรอบของปัญหา อาจรวมถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วก่อนหน้านี้ ความรู้ของบุคคลหรือชุมชน และทัศนคติมีผลต่อนโยบายที่ออกมา ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องจะเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม จิตวิญญาณ เพศ และอื่นๆ

2. ขั้นตอนของการออกแบบ คือ การกำหนดกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยการมีส่วนร่วมจะช่วยให้เข้าถึงความปลอดภัยของผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ และเป็นข้อผูกมัดกับชุมชนที่เกี่ยวข้องด้วยลักษณะการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมกับคนในพื้นที่หรือในท้องถิ่น กับจุดมุ่งหมายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ เพื่อเป็นการเพิ่มทั้งเนื้อหาจากคำแนะนำของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

3. ขั้นตอนการดำเนินการ คือ การดำเนินงานที่มีการวางแผนร่วมมือกัน ด้วยความมุ่งมั่นที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์หรือผลที่ได้จากการดำเนินงานอย่างยั่งยืน

4. ขั้นตอนการประเมินผล คือ การมีส่วนร่วมจะต้องมั่นใจว่า ผลที่ได้นั้นจะสามารถเปลี่ยนเป็นเสียงเดียวกันที่แสดงออกถึงความตั้งใจร่วมกันที่จะร่วมประเมินผล เพราะผลจากการประเมินจะเป็นไปตามตัวชี้วัดหรือเครื่องมือวัดที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องนั้น ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดไว้ตั้งแต่เริ่มต้น

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2546; น.109) ยังได้กล่าวถึงการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารของประชาชนจะเกิดขึ้นได้ต้องเกี่ยวข้องผูกโยงกับความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) โดยด้านหนึ่ง ความรู้สึกเป็นเจ้าของนำมาซึ่งความสนใจ ห่วงใย ดูแลรักษา ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เป็นเจ้าของมีอำนาจสามารถเข้าไปจัดการกับสิ่งของหรือเรื่องราวที่นั้น ซึ่งก็คือการเข้ามามีส่วนร่วมนั่นเอง ดังนั้น การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและความรู้สึกผูกพันเป็นกระบวนการรับส่งซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เมื่อเริ่มต้นด้วย

การเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระดับความเข้าใจ ระดับอารมณ์ไปจนถึงระดับการกระทำ ที่จะนำไปสู่ความผูกพันต่อประเด็นนั้นๆ เมื่อผูกพันก็จะกลายเป็นแรงจูงใจให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสื่อสารมากขึ้น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) งานวิจัยเชิงพื้นที่/ชุมชน

1.1) การศึกษาเรื่อง “แนวทางในการพัฒนาการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชนชาติมอญบ้านศาลาแดงเหนือ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี” ของ ปาริชาติ เบญจวรรณ และ ศุภกาญจน์ ผลกล้า (2553) พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญบ้านศาลาแดงเหนือ นั้น จำเป็นต้องใช้ศักยภาพของคนในชุมชนเอง ลดการพึ่งพาจากภายนอก ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในตนเอง และสามารถพึ่งตนเองได้มากที่สุด โดยอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม โดยการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้น คือ การนำอินเทอร์เน็ตเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือ โดยการจัดทำเว็บไซต์ของชุมชน เพื่อรวบรวมเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายมอญ ที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

1.2) การศึกษาเรื่อง “ภูมิปัญญาชาวบ้านต่อการสร้างความเข้มแข็งชุมชน : กรณีศึกษาบ้านอัมพวัน หมู่ที่ 8 ตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ของ วารุณี พงษ์บุญโญ (2545) พบว่า ชาวบ้านนำภูมิปัญญาชาวบ้านด้านเกษตรแบบดั้งเดิมผสมผสานกับประสบการณ์ ประยุกต์กับแนวคิดใหม่ที่ค้นพบ มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น มีรายได้มากขึ้น ทำให้สมาชิกครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ สร้างความเป็นอยู่ที่ดีแก่ประชาชนในชุมชน และยังมีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการสวัสดิการและธุรกิจชุมชน มีการรวมกลุ่มกัน โดยสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มด้วยความสมัครใจ เลือกกรรมการบริหารจัดการกันเองอย่างมีระบบ เคารพกฎระเบียบที่ร่วมกันตั้งขึ้น ช่วยกันคิดช่วยกันทำและช่วยกันแก้ปัญหา ชาวบ้านมีความสามัคคี มีน้ำใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงทำให้เกิดอำนาจในการต่อรองในการจำหน่ายผลผลิต เพื่อให้ได้ราคาดี ทำให้ชุมชนมีพลังในการพัฒนาและสร้างประโยชน์แก่ชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เมื่อประชาชนมีงานทำ มีรายได้ จึงมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งส่วนตัวและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ชุมชนเข้มแข็งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีคุณค่าและมีความสำคัญยิ่ง

1.3) การศึกษาเรื่อง “ของเล่นพื้นบ้านในฐานะสื่อเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กและเยาวชน ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย” ของ รัตติกาล เจนจิต (2548) พบว่า ผู้สูงอายุในฐานะผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา มีคุณลักษณะที่โดดเด่น เช่น เป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องของเล่นพื้นบ้าน มีความสามารถในการถ่ายทอดภูมิปัญญา มีความพร้อมที่จะทำการถ่ายทอดภูมิปัญญา รักเด็กและเข้าใจเด็ก เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ที่มีความสามารถในการวิเคราะห์ผู้รับสาร ได้แก่ เพศของผู้รับสาร วัยของผู้รับสาร ทักษะและความสามารถของผู้รับสาร และความสนใจของผู้รับสาร ส่วนกลยุทธ์ที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาหลักๆ พบว่า เป็นการสาธิต เพื่อให้เด็กได้ทำตาม การสื่อสารในบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการ การสื่อสารสองทางเพื่อเปิดโอกาสให้มีการซักถาม การจัดกลุ่มที่เหมาะสม และการใช้ภาษาถิ่น ทางด้านเนื้อหาเป็นเรื่องของความเป็นมาของของเล่น ประโยชน์ ความรู้เรื่องวัสดุและอุปกรณ์ รวมทั้งวิธีทำและวิธีเล่น ช่องทางการสื่อสารและสื่อแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1. ด้านพื้นที่ ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน และพิพิธภัณฑ์เล่นได้ 2. ด้านเวลา ได้แก่ ผ่านกิจกรรมงานวันเด็ก และการแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน 3. สื่อ พบว่า มีสื่อกิจกรรมการเรียนการสอนของเล่นพื้นบ้านที่โรงเรียน และสื่อเชิงรุกผ่านกิจกรรมของเล่นเดินทางและสุดท้ายเด็กในฐานะผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาพบว่า เด็กที่มีความสนใจที่จะรับการถ่ายทอดภูมิปัญญา มีลักษณะโดดเด่น เช่น มีความสนใจ มีความชอบของเล่นพื้นบ้าน อยากทำของเล่นเป็น รวมทั้งเป็นคนช่างสังเกตและชอบซักถาม

2) งานวิจัยเชิงการสื่อสาร/การมีส่วนร่วม

2.1) การศึกษาเรื่อง “การสืบทอดสื่อพื้นบ้านเท่งตุ๊ก จังหวัดจันทบุรี เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน” ของ สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์ (2551) งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสืบทอดเท่งตุ๊กที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทชุมชน บทบาทของหน่วยงานภายนอกที่มีผลต่อการสืบทอดเท่งตุ๊ก ปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในกระบวนการสืบทอด และบทบาทหน้าที่ของเท่งตุ๊กที่มีต่อชุมชน โดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มศิลปินบ้านเจ้าหลาว ผู้นำท้องถิ่น ชาวบ้านบ้านเจ้าหลาว ผู้ชมทั้งในชุมชนและนอกชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า 1) นักวิจัยในฐานะปัจจัยภายนอก มีผลในการหนุนเสริมการสืบทอด การสร้างเสริมสถานภาพของสื่อพื้นบ้าน และประสานความแตกต่างทางวัฒนธรรมให้แก่ศิลปินที่บ้านเจ้าหลาว 2) บริบทชุมชนนั้นจะเป็นปัจจัย

เอื้อหรือปัจจัยอุปสรรคในการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างศิลปินและปัจจัยภายนอก 3) โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุขในฐานะหน่วยงานภายนอก มีบทบาทในการเพิ่มต้นทุนในการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน ด้วยกระบวนการทำงานแบบวัฒนธรรมเชิงรุก 4) การเปลี่ยนแปลงของบริบทชุมชนอันเนื่องมาจากผลกระทบของปัจจัยภายนอก ส่งผลต่อการสืบทอดเท่งตุ๊กในลักษณะของการปรับตัว ได้แก่ การปรับโครงสร้างองค์กร การปรับการรับสมาชิก การปรับแรงจูงใจในการเข้าสู่องค์กร การปรับรูปแบบการสอน การปรับวิธีการสอน การปรับความหมาย การปรับตัวของศิลปิน การปรับเนื้อหา การปรับพื้นที่ ช่องทาง วาระโอกาส การปรับผู้ชม การปรับต้นทุน และการปรับการมีส่วนร่วม 5) ปัจจัยภายนอกส่งผลต่อการแตกตัวทางวัฒนธรรมของเท่งตุ๊ก ได้แก่ การแตกตัวด้านศิลปิน/บุคคล การแตกตัวด้านองค์กร/คณะ การแตกตัวด้านกระบวนการผลิต การแตกตัวด้านบทบาทหน้าที่และการแตกตัวด้านรสนิยมของผู้ชม 6) บทบาทหน้าที่ของเท่งตุ๊กมีลักษณะที่เป็นพลวัตไปตามบริบทชุมชน และความเข้มแข็งของสื่อพื้นบ้านเอง โดยบทบาทหน้าที่ที่สำคัญ คือ บทบาทที่สื่อมวลชนไม่สามารถทดแทนได้ เช่น การเป็นที่พึ่งทางใจ การสมานรอยร้าวในชุมชน และที่สำคัญ คือ การเสริมสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ชุมชนในยามที่ต้องปะทะกับวัฒนธรรมจากภายนอก

2.2) การศึกษาเรื่อง “การสืบทอดเอ็งกอเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ให้แก่คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรี” ของ สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์ (2558) พบว่า ลักษณะเชื้อชาติคนส่วนใหญ่ของอำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ ไทย ลาว จีน โดยชาวจีนเป็นกลุ่มสุดท้ายที่อพยพมาอยู่ที่นี้ การอยู่ร่วมกับเชื้อชาติอื่นจึงจำเป็นต้องแสดงอัตลักษณ์เพื่อแสดงถึงการดำรงอยู่ รวมทั้งการสร้างอำนาจการต่อรองในพื้นที่ มิติทางด้านวัฒนธรรม เช่น การแสดงเอ็งกอ จึงถูกเลือกสรรนำมาผลิตซ้ำเพื่อการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีน ผู้วิจัยสนใจเรื่องการสืบทอดเอ็งกอว่า มีส่วนในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ให้แก่คนไทยเชื้อสายจีนอย่างไร โดยผลการศึกษาพบว่า การสืบทอดสื่อพื้นบ้านอย่างเข้มแข็งต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในหลากหลายรูปแบบ เช่น เอ็งกอ ที่สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในฐานะศิลปิน ผู้ชม ผู้สนับสนุนการแสดงในด้านต่างๆ เช่น การสนับสนุนอาหารสำหรับผู้ฝึกซ้อม สนับสนุนค่าซักรีดชุดแสดงและอื่นๆ เมื่อมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมย่อมสร้างจิตสำนึก (Consciousness) ว่า สื่อพื้นบ้านเป็นของชุมชนที่ทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน ไม่ได้ผูกขาดอยู่เฉพาะที่ศิลปินกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรักและหวงแหนสื่อพื้นบ้าน และกระตือรือร้นที่จะสืบทอดสื่อพื้นบ้านต่อไป ในขณะที่การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมยังช่วยสร้างสัมพันธภาพสำหรับผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ทุกภาคส่วนในชุมชน จนพัฒนาไปสู่เครือข่าย (Network) ในการทำงานสืบทอดสื่อพื้นบ้านให้เข้มแข็งต่อไป

สิ่งที่สำคัญสำหรับกระบวนการสืบทอดและสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องตั้งอยู่บนหลักของ “การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม” ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการทำงานร่วมกันของผู้ส่งสาร หรือผู้สืบทอดในลักษณะของการทำงานบนเครือข่าย หรือการให้ผู้รับสารซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบการสืบทอดที่เหมาะสมกับกลุ่มวัยของตน

2.3) การศึกษาเรื่อง “การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาและต่อรองอัตลักษณ์ความเป็นมอญ ของกลุ่มชาวมอญพลัดถิ่นในประเทศไทยท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์” ของ สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง (2553) พบว่า มิติประวัติศาสตร์ถือเป็นบริบทชุมชนที่สำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมอญแบบต่างๆ อันได้แก่ อัตลักษณ์แบบมอญไฮโซของกลุ่มมอญพระประแดง อัตลักษณ์มอญค้าขาย และมอญช่างปั้นของกลุ่มมอญเกาะเกร็ด และมอญน้ำเค็มของกลุ่มมอญบางกระดี่ โดยปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อการสืบทอดและธำรงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมอญ คือ จำนวนและการควบคุมจากคนรุ่นเก่า ซึ่งทั้งการสร้างและการธำรงรักษาและการต่อรองอัตลักษณ์ความเป็นมอญนั้น กระทำผ่านการสื่อสารทั้งสิ้น 6 ประเภท ในลักษณะของการผสมผสานข้อดีของแต่ละสื่อเข้าด้วยกัน อันได้แก่ การสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล สื่อประเพณี สื่อวัตถุ องค์การเครือข่ายของชาวมอญ และผ่านภาษาในพื้นที่ชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ ยังพบว่า การรับรู้อัตลักษณ์ความเป็นมอญที่สอดคล้องกันระหว่างกลุ่มคนมอญในฐานะคนในและกลุ่มคนนอกในฐานะผู้อื่นมี 2 อัตลักษณ์ด้วยกัน คือ 1) อัตลักษณ์ “มอญที่เป็นชนชาติที่มีอารยธรรม” 2) อัตลักษณ์ “มอญเป็นชนชาติที่เคร่งครัดในพุทธศาสนา” ผสมผสานกับการสร้างให้ชนชาติพม่า คือ ความเป็นอื่นสำหรับทั้งชาวมอญและชาวไทย ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาวมอญที่อยู่ในฐานะคนพลัดถิ่นของสังคมย่อยสามารถอยู่ร่วมกับสังคมไทยที่เป็นสังคมใหญ่ได้อย่างราบรื่น

วิธีการวิจัย

ใช้วิธีวิจัยเชิงผสานวิธี คือ มีทั้งงานวิจัยเชิงปริมาณ และงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำชุดข้อมูลที่ได้มานำเสนอพร้อมถอดบทเรียนเพื่อนำมาดำเนินงานในปีต่อไป

1. งานวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 แบบสอบถามการดำเนินงานการจัดกิจกรรมสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการฯ “3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...ปันรักปันรู้” เป็นประชาชนที่เข้าร่วมชมงาน จำนวน 200 คน

1.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนและการเรียนรู้ร่วมกัน โดยทำการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาวิชา PR303 Stakeholder Analysis Management (การบริหารข้อมูลเชิงวิเคราะห์ของประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง) และ PR308 Integrated Relationship Management (การบริหารความสัมพันธ์แบบบูรณาการ) จำนวน 230 คน

1.3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฯ โดยสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมงานโครงการ “3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...ปันรักปันรู้” จำนวน 60 คน

1.4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฯ โดยสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนเชียงรากน้อย จำนวน 18 คน

2. งานวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นความพึงพอใจ และข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมการแข่งขันจักรยานรักโลก

ผลการวิจัย

จากงานวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา : โครงการบริการวิชาการแก่สังคมหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ” ในบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกนำเสนอบางส่วนของงานวิจัยเท่านั้น เพื่อให้เห็นถึงที่มาของการดำเนินงานภายใต้โครงการบริการวิชาการแก่สังคมฯ ของคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2551; น. 353-367) กล่าวว่า หัวใจสำคัญของการสื่อสารชุมชน คือ ความรู้และความเข้าใจที่มีต่อต้นทุนศักยภาพ ข้อจำกัดของชุมชน เพื่อจะนำเอาความรู้ความเข้าใจนั้นไปออกแบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับประเด็นหรือเป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้น หากศึกษากระบวนการสื่อสารของชุมชน ควรมีความเข้าใจในเรื่องบริบททางการสื่อสารของชุมชนนั้นๆ เนื่องจากการสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมหนึ่งๆ เสมอ การศึกษาบริบททางการสื่อสารของชุมชนนั้น ผู้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารชุมชน ควรมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นดังต่อไปนี้

บริบทและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

1. สภาพทั่วไปโดยรวมของชุมชนตำบลเชียงรากน้อย
สภาพโดยทั่วไป :

อาณาเขต มีเนื้อที่ประมาณ 11.7 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,300 ไร่ มีอาณาเขตดังนี้ ทิศเหนือติดกับตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทิศใต้ติดกับตำบลบ้านจั่ว และตำบลบ้านพุทม์ อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี ทิศตะวันออกติดกับเทศบาลเมืองท่าโขลง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ทิศตะวันตกติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา (ฝั่งตรงข้ามเป็นตำบลท้ายเกาะ)

เขตการปกครอง ประกอบด้วย จำนวนหมู่บ้าน 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1 บ้านปากอาด 232 ครัวเรือน (ชาย 369 คน หญิง 355 คน รวม 724 คน) หมู่ 2 บ้านศาลาแดงเหนือ 101 ครัวเรือน (ชาย 174 คน หญิง 163 คน รวม 337 คน) หมู่ 3 บ้านเมตารังค์ 135 ครัวเรือน (ชาย 261 คน หญิง 284 คน รวม 545 คน) หมู่ 4 บ้านศาลาพัน 284 ครัวเรือน (ชาย 455 คน หญิง 478 คน รวม 933 คน) หมู่ 5 บ้านพลับ 246 ครัวเรือน (ชาย 437 คน หญิง 463 คน รวม 900 คน) รวม 998 ครัวเรือน (ชาย 1,696 คน หญิง 1,743 คน รวมทั้งสิ้น 3,439 คน)

สภาพภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ ภูมิประเทศในอดีตเป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก มีคลองธรรมชาติไหลผ่านหลายสาย อุณหภูมิปกติ ฝนตกตามฤดูกาล ทำให้มีปริมาณน้ำฝนเพียงพอแก่การเกษตรกรรม แต่เมื่อมีทางด่วนอุดรรัถยา (แจ้งวัฒนะ-บางปะอิน) หมู่บ้านในตำบลเชียงรากน้อยถูกแบ่งพื้นที่แยกออกจากกัน

สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยภาพรวม ชุมชนโดยรวมมีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไป มีการดำเนินวิถีชีวิตแบบชุมชนดั้งเดิม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น มีแรงเกาะเกี่ยวในความสัมพันธ์ของชุมชนอย่างเหนียวแน่น

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน :

การไฟฟ้า ราษฎรมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน

การประปา ราษฎรยังขาดน้ำสะอาด เพื่อการอุปโภคบริโภค มีปริมาณครัวเรือนที่ใช้น้ำประปาบาดาลประมาณ 700 ครัวเรือน (การประปาส่วนภูมิภาคยังไม่เข้ามาลงทุนให้บริการประชาชน)

การสื่อสารและโทรคมนาคม ครัวเรือนติดตั้งโทรศัพท์ประมาณ 99% ไม่มีสถานีวิทยุ-โทรทัศน์ เครือข่ายวิทยุสื่อสารหรือสถานีวิทยุชุมชน แต่มีการใช้เครื่องขยายเสียงสำหรับประกาศเสียงตามสายเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร

การจราจร การจราจรสะดวกทางบก มีการจราจรทางน้ำเพียงเล็กน้อยในส่วนที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนคลองต่างๆ ดั้นเขิน มีวัชพืชหนาแน่นต้องกำจัดทุกปี ไม่มีการจราจรทางน้ำในคลอง

การใช้ที่ดิน พื้นที่ประกอบการเกษตรกรรมเดิม ส่วนใหญ่

ได้เปลี่ยนเป็นกรรมสิทธิ์ของนายทุนและยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาทำประโยชน์ เกษตรกรจึงยังได้เข้าทำการเกษตรกรรม

ด้านเศรษฐกิจ :

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ/รายได้ประชากร รับจ้างเอกชน 53% การเกษตรกรรม 42% ประกอบการพาณิชย์ 3% รับราชการและรัฐวิสาหกิจ 1% อื่นๆ 1%

การเกษตรกรรม มีจำนวนครัวเรือนในภาคเกษตรกรรม 332 ครัวเรือน ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าว มะม่วง ขนุน กัลยน้ำว่า มะพร้าว และสัตว์น้ำ

การอุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรม 13 แห่ง

การพาณิชย์กรรม/การบริหาร มีร้านค้าทั่วไป 37 แห่ง บ้านหรือห้องให้เช่า 12 แห่ง ไม่มีหน่วยธุรกิจประเภทบริการ

การปศุสัตว์ มีการประกอบปศุสัตว์ในท้องถิ่น เช่น การเลี้ยงไก่ เป็ด

การท่องเที่ยวในเชียงรากน้อย นอกจากจะมีวัดที่เป็นที่สักการะบูชาแล้ว ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนบ้านศาลาแดงเหนือเป็นหมู่บ้านต้นแบบคุณธรรมดีเด่นกล่าวคือ ชาวบ้านในชุมชนมีวิถีดำเนินวิถีชีวิตตามครรลองคลองธรรมในพระพุทธศาสนา ยึดมั่นในอัตลักษณ์ของชาวไทยรามัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการร่วมมือกันดูแลชุมชนและสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านให้คงความเป็นระเบียบสะอาด ปราศจากมลภาวะ และมีวิถีชีวิตประจำวันที่สะอาดเป็นเลิศ ด้วยเชื่อว่านัยรักษาความสะอาดเป็นสิริมงคลต่อครอบครัว ชาวบ้านจะไม่ทิ้งสิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำเจ้าพระยา โดยในทุกครัวเรือนจะทำบ่อบำบัดน้ำทิ้งจากครัวเรือนก่อนที่จะผ่านลงแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นบ่อบำบัดน้ำที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านในชุมชน ศิลปกรรมล้ำค่าในชุมชน คือ โบราณวัตถุที่ค้นพบ ส่วนใหญ่เป็นคัมภีร์ทางศาสนา และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของพระสงฆ์และชาวบ้าน ศาลาแดงเหนือมาก นอกจากนี้ ยังพบหินกรองน้ำโบราณอายุกว่าร้อยปีมาแล้ว ธรรมาสันที่สร้างขึ้นราวพ.ศ. 2417 เอกสารประเภทใบลาน สมุดข่อยภาษาบาลี ภาษามอญ และภาษาไทย ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา ชาดก กฎหมาย และอื่นๆ

วัฒนธรรมประเพณี ประเพณีตักบาตรพระร้อย เริ่มในช่วงเทศกาลออกพรรษา (แรม 11 ค่ำ เดือน 11) ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ตรงกับวันพระกลาง) ประเพณีสงกรานต์ (วันที่ 13-15 เมษายน) ประเพณีสงฆ์ข้าวแช่ กระทำในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ประเพณีแห่ธงสังฆะชาบ กระทำในวันสุดท้ายของเทศกาลสงกรานต์ ประเพณีทำบุญวันสารท (แรม 15 ค่ำ เดือน 10 วันพระสิ้นเดือน 10) ประเพณีลอยกระทง (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12) ประเพณีจุดลูกหนูกระทำในงานฉกขบถของพระสงฆ์ชาวมอญ

ด้านสังคม :

การศึกษา มีโรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดเมตดารงค์ หมู่ 3 โรงเรียนศาลาพัน หมู่ 4 (เปิดสอนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม)

สถาบันและองค์กรทางศาสนา มีวัด 5 แห่ง ได้แก่ วัดศาลาแดงเหนือ หมู่ 2 วัดเมตดารงค์ หมู่ 3 วัดโพธิ์นิมิตตาราม หมู่ 4 วัดโกเมศรัตนาราม หมู่ 5 วัดพลับสุทธาวาส หมู่ 5

การสาธารณสุข มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ 1 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเชียงรากน้อย

การสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม ตำบลเชียงรากน้อย มีผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยสงเคราะห์เพื่อยังชีพผู้สูงอายุจำนวน 461 คน และมีคนพิการที่ได้รับเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพคนพิการ 124 คน

การพัฒนาอาชีพ ได้มีการพัฒนาอาชีพและเสริมรายได้ของคนในครัวเรือนของแต่ละหมู่บ้าน จัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพ ดังนี้ กลุ่มอาชีพเพาะเห็ด หมู่ 1 กลุ่มอาชีพสตรีพัฒนาบ้านศาลาแดงเหนือ หมู่ 2 กลุ่มอาชีพสตรีวัดพลับ ส้มทองเบเกอรี่ หมู่ 5 กลุ่มอาชีพสตรีวัดพลับ กลุ่มหัตถกรรมไม้กวาดอ่อน หมู่ 5

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า ชุมชนในตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ประกอบไปด้วย 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ 2 ศาลาแดงเหนือ หมู่ 3 เมตดารงค์ หมู่ 5 บ้านพลับ ซึ่งมีอาณาเขตติดริมแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายมอญ สำหรับ 3 ชุมชนทางฝั่งนี้ ยังมีลักษณะของชุมชนปิดอยู่ เพราะเคร่งครัดในพุทธศาสนาตามวิถีมอญแบบดั้งเดิม จึงทำให้หมู่บ้านศาลาแดงเหนือมีความโดดเด่นทางด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมชาวบ้านในชุมชนศาลาแดงเหนือ ดำเนินวิถีชีวิตตามครรลองในพระพุทธศาสนา และยึดมั่นในอัตลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายมอญมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งชาวบ้านและพระสงฆ์ต่างร่วมมือช่วยกันดูแลชุมชนและรักษาสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านให้คงงาม เป็นระเบียบ สะอาด ปราศจากมลภาวะและอบายมุข ชาวบ้านดำรงตนอยู่ในหลักศีลธรรม ยึดมั่นในการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ร่วมมือกับทางราชการในการต้อนรับผู้นำต่างประเทศ นักศึกษา นักวิชาการ ตลอดจนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมวิถีชีวิตของคนในชุมชนแห่งนี้ ยังคงยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีเป็นแบบฉบับของบรรพบุรุษ “ชาวมอญ” ทั้งยังเป็นการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยเหตุนี้ ชุมชนศาลาแดงเหนือ จึงได้รับรางวัล “ชุมชนพอเพียงตัวอย่าง” เมื่อปีพ.ศ. 2538 และรางวัลชุมชนวัฒนธรรมดีเด่นมาแล้ว

ส่วนหมู่ 1 ปากออด หมู่ 4 ศาลาพัน จะมีอาณาเขตติดกับโรงงานอุตสาหกรรมนวนคร ส่วนบริเวณ 2 หมู่บ้านนี้จะเป็นชุมชนค่อนข้างที่จะเปิด เนื่องจากอาณาบริเวณที่ติดกับโรงงานเป็นทางผ่านเข้าออกสำหรับเส้นทางมอเตอร์ไซด์ ทำให้มีคนผ่านแวะเวียนมาทำบุญที่วัดโพธิ์นิมิตตาราม (หมู่ 4 ศาลาพัน) เป็นประจำ นอกจากนี้ ชาวบ้านในพื้นที่เชียงรากน้อยยังมีอาชีพรับจ้างมากกว่าเกษตรกร พื้นที่ทำกินสำหรับการเกษตรมีไม่มาก วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบคนกึ่งเมืองกึ่งชนบท

2. เรื่องเล่าที่มากุมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรม

หมู่ 1 ปากออด พบว่า มีกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มอาชีพขนมหวาน ขนมชั้น กลุ่มร้อยลูกปัด การสมอกหมอน การเกษตรดั้งเดิม ทำนาโยนอดีต เพาะเห็ดนางฟ้าภูฐาน ซึ่งสามารถนำมาประกอบอาหารได้หลายชนิด เช่น ยำเห็ด กลุ่มการเรียนรู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ชนมไทย และมีกลุ่มออมทรัพย์ที่พึ่งตนเองไม่ต้องกู้ยืมกระแสป มีสมาชิกกว่า 100 คน เงินทุนหมุนเวียนกว่า 3 แสนบาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อปี

นอกจากนี้ ยังพบว่า มีผู้สูงอายุที่ทราบตำนานประวัติบ้านปากออดเป็นอย่างดี คือ หลงเหลือมีการจัดตั้งกลุ่มผู้อาวุโสเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุประตุน้ำ ก็มีโครงการที่จะช่วยเหลือผู้สูงอายุที่เคลื่อนไหวลำบาก โดยการจัดหารถเข็น ให้มีการจัดตั้งหมู่บ้านใหม่บริเวณที่หลวงชลประทาน เพื่อหาที่อยู่อาศัยแก่ผู้ไม่มีที่อยู่สำหรับชาวบ้าน หมู่ 1 เท่านั้น และมีกลุ่มอาชีพเพาะเห็ดผู้สูงอายุ

หมู่ 2 ศาลาแดงเหนือ พบว่า สภาพโดยทั่วไปเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กติดแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งจะมีปัญหาน้ำท่วมทุกปี ในอดีตมีอาชีพค้าขายอยู่ริมแม่น้ำ ดังนั้น ชาวบ้านจึงได้เก็บอนุรักษเรือโบราณไว้จำนวนหนึ่ง เพื่อวางแผนจะนำมาจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์เรือ ไว้ถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาของศาลาแดงเหนือให้คนรุ่นหลังได้ทราบ

ด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีพบว่า มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมมอญสู่คนรุ่นหลัง มีเสาหงส์หรือหางหงส์ ซึ่งเป็นศิลปะแบบมอญ และจะมีการแห่หางหงส์ที่เป็นเสาธงทุกปีในวันสงกรานต์

ด้านศาสนามีการเก็บอนุรักษหอไตรปิฎก เก็บรักษาคัมภีร์โบราณภาษามอญไว้ มีการถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้ชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา รวมทั้งมีเจดีย์มอญที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำภายในบริเวณวัด

ด้านสิ่งแวดล้อมพบว่า ชุมชนมีการดูแลสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี เช่น สมัยก่อนมีเตาเผาขยะชุมชน แต่ต่อมาเมื่อทราบว่าการเผาขยะทำลายมลภาวะสิ่งแวดล้อม ทางชุมชนจึงเลิกแล้วปรับเปลี่ยนเป็นที่ทิ้งขยะอย่างเป็นระบบ รวมทั้ง

มีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความสามารถในการทำบ่อดักไข่ม้วนชื่อ “ลุงอ้อด” ซึ่งเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง มีบุคคลภายนอกมาขอศึกษาตุงงานเรื่องบ่อดักไข่ม้วนมากมาย แต่ในปัจจุบันลุงอ้อดได้เสียชีวิตไปแล้ว ทำให้ไม่มีใครสืบทอดความรู้ดังกล่าวต่อไป

ด้านเศรษฐกิจและรายได้ชุมชนพบว่า มีกลุ่มอาชีพสตรีพัฒนาบ้านศาลาแดงเหนือ ทำหมีกรอบที่มีชื่อเสียง มีกลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ เช่น กองทุนแก้ไขความยากจน (กขคจ) เงินกองทุนแม่เพื่อแผ่นดิน ที่นำเงินทุนมาแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน และกลุ่มออมทรัพย์ที่เก็บเงินออมทรัพย์เดือนละ 500 บาท

หมู่ 3 เมตารังค์ พบว่า ในด้านวัฒนธรรมมอญมีความคล้ายคลึงกับหมู่ 2 ศาลาแดงเหนือ เนื่องจากมีพื้นที่อยู่ติดกัน ด้านอาชีพในชุมชนพบว่า ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรม กึ่งค้าขาย มีการปลูกเห็ด ปลูกมะนาวในโอ่ง การทำยาขี้ตองเท้า และมีการปลูกผักกาดหนึ่ซึ่งเป็นพืชผักสวนครัวเรียกว่า “ถนบกินได้”

ด้านศาสนา มีเจดีย์มอญขเวดากองที่มีขนาดใหญ่ และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน คือ “หลวงปู่” รวมทั้งวัดเมตารังค์ยังมีตุ้มกึ่งดงาม และมีเครื่องกรองน้ำโบราณอีกด้วย

หมู่ 4 ศาลาพัน พบว่า สภาพโดยทั่วไปเป็นหมู่บ้านชนบทกึ่งอุตสาหกรรม เนื่องจากมีพื้นที่อยู่ติดกับโรงงานอุตสาหกรรมในเขตนวนคร มีอาชีพทำนาทำสวนไม้กิมซุง เป็นหน่อไม้ที่มีรสชาติอร่อยและสามารถทนน้ำท่วมได้ สามารถขายได้กิโลกรัมละ 50 บาท นอกจากนี้ ยังมีการปลูกมะม่วง มีกลุ่มอาชีพเพาะเห็ด กลุ่มแม่บ้านร้อยลูกปัด และมีศูนย์การเรียนรู้การเกษตร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแปลงสาธิตให้เยาวชนได้ศึกษาเรื่องธรรมชาติต้นไม้

ด้านศาสนาพบว่า วัดโพธิ์นิ่มเป็นแหล่งศูนย์รวมของชุมชน มีการจัดกิจกรรมด้านขนบธรรมเนียมประเพณีที่

หลากหลาย เช่น การประกวดนางสงกรานต์ผู้สูงอายุ งานประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

หมู่ 5 บ้านวัดคลองพลับ พบว่า โดยทั่วไปชาวบ้านมีอาชีพทำนา เพราะมีพื้นที่การเกษตรมาก มีศูนย์ข้าวพันธุ์ดี ดังนั้นในอนาคตจึงอยากตั้งเป็นชมรม “คนทำนา” นอกจากนี้ ในด้านเศรษฐกิจชุมชนพบว่า มีกลุ่มอาชีพสตรีวัดพลับ กลุ่มทำขนมปังที่เรียกว่า “ส้มทองเบเกอรี่” มีการผลิตยาแผนโบราณที่ทำจากสมุนไพร เช่น ยาหอมยาลม เป็นต้น

ด้านประเพณีวัฒนธรรมพบว่า มีวัฒนธรรมมอญที่คล้ายคลึงกับหมู่ 2 และหมู่ 3 มีการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ เช่น มอญซ่อนผ้า หมากเก็บ ทอยสะบ้า นอกจากนี้ ยังมีการแต่งเพลงพื้นบ้านอีกด้วย

ด้านศาสนาพบว่า ที่วัดพลับมีหลวงพ่ोजเงิน (เป็นเงินทั้งองค์) ซึ่งเป็นที่สักการะขอพรจากชาวบ้าน และในอนาคตข้างหน้าต้องการรื้อฟื้นกลุ่มทำไม้กวาดอ่อนขึ้นมาอีกครั้ง เพราะไม้กวาดอ่อนที่ทางหมู่บ้านผลิตขึ้นมีคุณภาพดี รวมทั้งอยากตั้งชมรม “คนเขียนเพลง” ขึ้นอีกด้วย

กิจกรรมการมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยกับชุมชน ผ่านโครงการบริการวิชาการแก่สังคม

ผู้วิจัยขอเสนอกิจกรรมการมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยกรุงเทพกับชุมชน ที่ได้ดำเนินการผ่านโครงการบริการวิชาการแก่สังคมฯ ของคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ตั้งแต่เริ่มต้นในพื้นที่ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เพราะเป็นการดำเนินกิจกรรมร่วมกันมา จนนำไปสู่การจัดกิจกรรมมอญ ซ่อน ภูมิ ในพื้นที่ หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยแยกผลการวิจัยออกเป็น 3 ช่วง โดยใช้เกณฑ์ปีการศึกษาของมหาวิทยาลัยเป็นตัวกำหนด สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ลำดับ	ปีการศึกษา (ระยะเวลา)	รายละเอียดกิจกรรม
ช่วงที่ 1	2555 (พ.ศ. 2555-2556)	“บ้านฝัน ภูมิปัญญา ค้นที่มาเชียงรากน้อย” สู่โครงการ “3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...บ้านรัก บ้านรู้”
ช่วงที่ 2	2556 (พ.ศ. 2556-2557)	“พิพิธภัณฑสถานชีวิต” สู่โครงการ “มอญ ซ่อน ภูมิ”
ช่วงที่ 3	2557 (พ.ศ. 2557-2558)	“มอญ ซ่อน ภูมิ ตอน ถอดรหัสคัมภีร์โบราณ” สู่โครงการ “มอญ ซ่อน ภูมิ” ครั้งที่ 2

ตารางที่ 1 ลำดับช่วงเวลาในการดำเนินงานบริการวิชาการแก่สังคมฯ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยได้นำเสนอเฉพาะช่วงที่ 1 เท่านั้น ในบทความวิจัยเรื่อง จากเวทีเสวนา “บ้านผู้นำภูมิปัญญา คันทิมา เชียงรากน้อย” สู่โครงการ “3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...บ้านรักบ้านรู้” เพราะการศึกษาจัดเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยฉบับเต็ม นั้น ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการมากกว่า 3 ปี โดยใช้วิธีการสื่อสารกลุ่มเล็ก คือ การที่บุคคลจำนวนหนึ่งสื่อสารกันแบบเผชิญหน้าในช่วงเวลาหนึ่ง โดยมีจำนวนมากพอที่บุคคลหนึ่งสามารถสื่อสารกับทุกคนในกลุ่มโดยตรง การสื่อสารในกลุ่มเล็ก มีกระบวนการกลุ่ม สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มเท่านั้น กลุ่มมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน สมาชิกกลุ่มรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและมีอิทธิพลต่อกัน (จันทนา ทองประยูร, 2548; น.9)

ในช่วงปีการศึกษา 2555 (ช่วงเวลาดำเนินกิจกรรม พ.ศ. 2555-2556) จากเวทีเสวนา “บ้านผู้นำภูมิปัญญา คันทิมา เชียงรากน้อย” สู่โครงการ “3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...บ้านรักบ้านรู้”

จากการดำเนินงานบริการโครงการบริการวิชาการ แก่สังคมฯ ตามแผนกลยุทธ์คณะฯ ได้แก่ ชุมชนตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งประกอบด้วย หมู่บ้านปากอวด หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ หมู่บ้านเมตารังค์ หมู่บ้านศาลาพัน และหมู่บ้านวัดคลองพลับ กำหนดการเริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ. 2555-2558 โดยเริ่มต้นตั้งแต่การศึกษาชุมชน การเตรียมงาน การดำเนินงาน และการประเมินผล ซึ่งการวางแผนงานก่อนการปฏิบัติงานได้มีการวางแผน 4 ขั้นตอนตามแนวคิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน จะประกอบด้วย (Tufte & Mefalopoulos, 2009; p. 5-6) ได้แก่ **ขั้นการศึกษา ขั้นเตรียมงาน ขั้นดำเนินงานและขั้นการประเมินผล** โดยมีคณะทำงาน ประกอบด้วย คณะอาจารย์จากคณะนิเทศศาสตร์ จำนวน 6 ท่าน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จำนวน 2 ท่าน อาจารย์จากสำนักกีฬา 1 ท่าน และในส่วนของชาวบ้านตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จะเป็นในส่วนของแกนนำชาวบ้านที่มาระดมความคิด ทั้งหมด 8 คน จาก 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1 ปากอวด จำนวน 1 คน หมู่ 2 ศาลาแดงเหนือ จำนวน 4 คน หมู่ 3 เมตารังค์ จำนวน 1 คน หมู่ 4 ศาลาพัน จำนวน 1 คน และหมู่ 5 บ้านพลับ จำนวน 1 คน รวมจำนวน 8 คน ประกอบไปด้วย 1) นายอนุวัตร ใจชอบ 2) นายสมเจต มิ่งโมฬี 3) นางสาวกร โมกงาม 4) นางสาวรัตน บัญเื่อง 5) นางสาวพรณี สุนทรบุระ 6) นางสาวปาริณา บุตรทิม 7) นางอัมพร แจ่มแจ้ง 8) นายพนพล แสงปลั่ง ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

1. ขั้นการศึกษา คือ การวางแผนศึกษาข้อมูล วิธีการ ปัญหา และสำรวจความต้องการของชุมชน โดยคณะทำงาน คณะอาจารย์

คณะนิเทศศาสตร์ ที่รับผิดชอบในส่วนของการทำงานบริการวิชาการแก่สังคมฯ ได้เริ่มจากการทำแผนที่ความคิดครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 โดยการดำเนินงานในครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ทางมหาวิทยาลัยฯ ได้ร่วมทำกระบวนการกับชาวบ้านในตำบลเชียงรากน้อย โดยมีนายสมเจต มิ่งโมฬี ตัวแทนชาวบ้านจากหมู่ 4 ศาลาพัน เป็นผู้ประสานงานให้ทั้งหมด รายละเอียดกิจกรรมการมีส่วนร่วมมีดังนี้

(1.1) การทำแผนที่ความคิด (Mind mapping) ครั้งที่ 1 ดำเนินการเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2555 เป็นครั้งแรกที่มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ได้ลงไปร่วมสื่อสารกับชุมชนตำบลเชียงรากน้อย ในขณะที่พื้นที่ในหมู่บ้านหรือวัดเองก็ยังไม่สะดวกพร้อมที่จะเปิดรับคนภายนอก ซึ่งทีมคณาจารย์นั้นเข้าใจเพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อนของคนในพื้นที่ ทางมหาวิทยาลัยจึงได้ประสานงานกับนายสมเจตเรื่องการขอความอนุเคราะห์ในการใช้สถานที่กับองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคกจังหวัดปทุมธานี จึงดำเนินกิจกรรม ณ ที่นี้

ขั้นตอนการทำงาน ประกอบด้วย 1) จัดกิจกรรมละลายพฤติกรรม 2) อบรมวิทยากรกระบวนการ 3) จัดทำแผนที่ความคิดครั้งที่ 1

(ก) กิจกรรมการละลายพฤติกรรม

คณะทำงานได้มอบหมายให้อาจารย์นุญกุล นิลวงษา วัติ อาจารย์ประจำแผนกกีฬา มหาวิทยาลัยกรุงเทพเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการละลายพฤติกรรม ซึ่งบรรยากาศเต็มไปด้วยความสนุกสนาน รอยยิ้ม และเสียงหัวเราะ โดยเกมที่สมาชิกได้ร่วมเล่นแต่ละเกม ต่างก็มีความหมายแฝงที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานกลุ่มร่วมกัน เช่น เกมส “JENGA” คือ เกมที่นำไม้ 54 ท่อนเล็ก ๆ มาเรียงชั้นละ 3 ท่อน แล้ววางสลับกันไปจนครบ 18 ชั้น จากนั้นก็ให้ผู้เล่นดึงท่อนไม้ท่อนไหนก็ได้ยกเว้นบนสุด เพื่อวางต่อยอดขึ้นไปให้ได้ชั้นสูงที่สุดแล้ว เกมจะจบเมื่อท่อนไม้ที่ต่อยอดกันขึ้นไปพังทลายลงมา ซึ่งการเล่นเกimdังกล่าวมีความหมายเปรียบเปรยว่า ไม้แต่ละท่อนที่นำมาวางเรียงต่อกันเป็นชั้นๆ เป็นไม้เนื้อแข็ง แต่ในขณะที่ผู้เล่นต้องดึงท่อนไม้ออกด้วยความเบามือที่สุด เพื่อไม่ให้ไม้ที่ต่อกันพังทลายลงมาก็เหมือนกับแต่ละคนที่อยู่ในชุมชน ต่างก็มีความคิดที่เป็นของตนเอง ยึดมั่นในสิ่งที่ตนคิด แต่เมื่อมารวมกลุ่มกันเพื่อทำงานให้เก้ส่วนรวม แต่ละคนก็ต้องลดความเป็นตัวของตัวเองลง แต่ใช้ความอ่อนโยนความถ้อยทีถ้อยอาศัยไม่ยึดติดกับตนเอง เพื่อให้ชุมชนตนเองอยู่ได้โดยไม่พังลงมา เพราะถ้าต่างคนต่างทำต่างคนต่างอยู่ ทำอะไรโดยไม่เห็นแก่ส่วนรวม เปรียบเหมือนดึงท่อนไม้ออกมาด้วยแรงทั้งหมดที่มี โดยปราศจากความเบามือ ผลก็คือ ไม้ที่อุตสาหะช่วยกันต่อมาก็จะล้มครืนในที่สุด เป็นต้น (ตามภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 กิจกรรมละลายพฤติกรรมและเกม JENGA

(ข) การอบรมวิทยากรกระบวนการ

วิทยากรกระบวนการ คือ คนกลางที่ช่วยจัดและดำเนินการประชุมชุมชน อบรมให้เกิดการคิดที่เป็นระบบ มีความคิดอิสระ และสามารถชี้ทักษะในการสื่อสารในการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการประชุมเสวนาหรืออบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างบรรยากาศแห่งมิตรภาพความร่วมมือที่จริงจังและจริงใจ รวมทั้งขจัดอุปสรรคทางวัฒนธรรมที่ทำให้การคิดและการสื่อสารขาดประสิทธิภาพ โดยสามารถทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนและสะท้อนประสบการณ์ หาแนวทางแก้ไขหรือหาข้อสรุปในการแก้ปัญหาต่างๆ ช่วยกระตุ้นให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นโดยปราศจากการบังคับ ช่วยตั้งประเด็นให้กลุ่มได้คิดอย่างเป็นระบบร่วมกัน วางแผนและดำเนินการตามแผนบนพื้นฐานประโยชน์ร่วมกัน

ดังนั้น ในการที่จะพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนได้นั้น จะต้องมีการเปิดโอกาสให้บุคคลในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน ร่วมตัดสินใจอนาคตของชุมชนร่วมกัน ในการดำเนินโครงการดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดการจัดเวทีชุมชนเสวนา “บัดฝุ่นภูมิปัญญา ค้นที่มาเชียงรายน้อย” เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากแต่ละหมู่บ้าน เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมต่อไป แต่ในการจัดเวทีดังกล่าวจะต้องมีวิทยากรกระบวนการ ซึ่งเป็นตัวแทน

ชุมชนจากชุมชนตำบลเชียงรากน้อย ทำหน้าที่เป็นคนกลางที่ช่วยจัดและดำเนินการประชุมให้เกิดการคิดที่เป็นระบบ สามารถทำการสื่อสาร ทำความเข้าใจร่วมกันได้ ด้วยการใช้เทคนิคและกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญ

คณะทำงานจึงได้จัดให้มีการอบรมวิทยากรกระบวนการ โดยเชิญแกนนำชุมชนจาก 5 หมู่บ้าน ซึ่งมีแกนนำชุมชนให้ความสนใจเข้าร่วมการอบรมทั้งหมด 8 คน แบ่งเป็นหมู่ 1 ปากอาด จำนวน 1 คน หมู่ 2 ศาลาแดงเหนือ จำนวน 4 คน หมู่ 3 เมตารังค์ จำนวน 1 คน หมู่ 4 ศาลาพัน จำนวน 1 คน และหมู่ 5 บ้านพลับ จำนวน 1 คน รวมจำนวน 8 คน แต่หลังจากที่คณะกรรมการได้พูดคุยกับแกนนำชุมชนแล้วพบว่าส่วนใหญ่เคยได้รับการอบรมวิทยากรกระบวนการกันมาแล้ว คณะทำงานจึงตัดสินใจที่จะยกเลิกการอบรมดังกล่าวไป

(ค) จัดทำแผนที่ความคิดครั้งที่ 1

คณะทำงานให้แกนนำชุมชนทั้ง 8 คน ร่วมจัดทำแผนที่ความคิด (Mind mapping) ครั้งที่ 1 ภายใต้วหัวข้อ “ชุมชนในฝัน” แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งสมาชิกแกนนำชุมชนออกเป็น 2 กลุ่มๆ ละ 4 คน โดยกลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย แกนนำชุมชนจากหมู่ 1 ปากอาด หมู่ 3 เมตารังค์ หมู่ 4 ศาลาพัน และหมู่ 5 บ้านวัดคลองพลับ ส่วนกลุ่มที่ 2 เป็นแกนนำจาก

หมู่ 2 ศาลาแดงเหนือ แล้วให้สมาชิกถ่ายทอดความคิดหรือข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่ในสมองลงกระดาษ โดยใช้ภาพสี เส้น และการโยงใยแทนการจดย่อแบบเดิมที่เป็นบรรทัดๆ เรียงจากบนลงล่าง ขณะเดียวกันแผนที่ความคิดก็ช่วยเป็นสื่อ นำข้อมูลจากภายนอก เช่น หนังสือ คำบรรยาย การประชุม ส่งเข้าสมองให้กับรักษาไว้ได้ดีกว่าเดิม ช่วยยังช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ง่ายเข้า เนื่องจากเห็นเป็นภาพรวมและเปิดโอกาสให้สมองได้เชื่อมโยงต่อข้อมูลหรือความคิดต่างๆ เข้าหากันได้ง่ายกว่า โดยใช้แสดงการเชื่อมโยงข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งระหว่างความคิดหลัก ความคิดรอง และความคิดย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับฝ่ายวิชาการเอ็กซ์เปอร์เนท (2545; น. 88-93) ได้สรุปไว้ว่าเทคนิคการทำแผนที่ความคิด (Mind mapping) เป็นการเปิดกว้างทางความคิด โดยเริ่มจากพื้นที่ส่วนกลางทางความคิด แล้วขยายความคิดไปในทิศทางโดยรอบแบบไม่จำกัดกรอบความคิด โดยใช้วิธีการระดมความคิดร่วมกันผ่านลักษณะของภาพในสมอง ประสานกับสัญลักษณ์ ลายเส้น และตัวหนังสือ (Visual brainstorming) เพื่อทำให้ความคิดจัดอย่างเป็นระบบ (Systematic thinking) และช่วยให้เกิดความจดจำได้ดียิ่งขึ้น รวมไปถึงมีการจดบันทึกเป็นเอกสาร (Document) ไว้ให้สืบค้นได้ตลอดเวลา ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 กิจกรรมการทำแผนที่ความคิด

หลังจากสมาชิกแกนนำทั้ง 5 หมู่บ้าน ได้แบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อยแล้ว ก็ลงมือร่วมกันคิดรวมนวตภาพฝันที่อยากให้เห็นพื้นที่ชุมชนตำบลเชียงรากน้อยเป็นแบบไหนในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม แต่ละกลุ่มก็มีการปรึกษาหารือกันบ้าง ซึ่งก็มีความเคร่งเครียดบ้าง เพราะยังไม่ลงตัว สลับกับเสียงหัวเราะที่ดังขึ้นเป็นระยะๆ สำหรับผลงานของ 2 กลุ่ม ได้ภาพฝันออกมาเป็นดังนี้

กลุ่มที่ 1 ด้านเศรษฐกิจ ต้องการให้เกิดแหล่งท่องเที่ยว เช่น หมู่ 3 มีเครื่องกรองน้ำโบราณ หมู่ 4 อยากให้เกิดตลาดน้ำ หมู่ 5 มีธรรมาสันโบราณและพระโบราณ 500 ปี ทางกลุ่ม 1 ยังต้องการให้มีกลุ่มชมรมทำนา มีการถ่ายทอดเรื่องการเรียนรู้วิถีธรรมชาติ โดยเน้นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกพืชอินทรีย์ การประมง ซึ่งในที่สุดแล้วก็นำปาลามาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ปลาหวานและปลาเค็ม รวมถึงเกิดกลุ่มเศรษฐกิจแม่บ้าน โดยการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาแปรรูป เช่น กล้วยอบน้ำผึ้ง เป็นต้น และเกิดเป็นตลาดชุมชนขึ้นมา

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ต้องการให้มีลานกีฬา ส่งเสริมประเพณีดั้งเดิม ได้แก่ ประเพณีมอญโบราณ รวมทั้งพัฒนาที่อยู่อาศัยให้ดีขึ้น

ด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ต้องการให้มีการตรวจสุขภาพประจำปีสำหรับเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15-45 ปี รวมทั้งช่วยเหลือผู้พิการในชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อมพบว่า ต้องการให้เกิดถนนในฝันที่เต็มไปด้วยต้นไม้ ก่อให้เกิดความสวยงาม ต้องการระบบชลประทานที่ดี ต้องการให้แต่ละบ้านมีหน้าบ้านที่สวยงาม รวมทั้งต้องการให้มีการจัดแผนที่หมู่บ้าน และแผนที่การเดินทางมาหมู่บ้าน

กลุ่มที่ 2 ด้านเศรษฐกิจ ต้องการให้เป็นชุมชมอาหาร ซึ่งประกอบไปด้วย อาหารมอญ เช่น ข้าวแช่มอญ และอาหารพื้นบ้านที่สามารถจัดจำหน่ายนอกสถานที่ได้

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ต้องการให้มีลานฝึกเล่นสะบ้า และลานกลองยาวของหมู่บ้าน เพื่อไว้แห่งหงส์

ด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ต้องการให้มีถนนคนกินผัก ลานออกกำลังกาย การตรวจสุขภาพเด็กปีละ 2 ครั้ง และนวดแผนไทย

หลังจากได้ข้อสรุปร่วมกันภายใต้หัวข้อ “ชุมชนในฝัน” แล้ว คณะทำงานได้มอบหมายให้สมาชิกแกนนำชุมชนเก็บรวบรวมข้อมูลภาพในฝันเพิ่มเติมจากชาวบ้านในหมู่บ้านของตนเอง เพื่อนำมาทำแผนที่ความคิดครั้งที่ 2 โดยได้แจกกระดาษเปล่าให้สมาชิกแกนนำชุมชนหมู่บ้านละ 40 ใบ แล้วให้แกนนำแต่ละคนแจกต่อไปยังชาวบ้านในหมู่บ้านของตน โดยใช้โจทย์เดียวกัน คือ “ชุมชนในฝัน” ควรจะเป็นอย่างไร โดยกำหนดเวลา 1 สัปดาห์ และจะได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาทำแผนที่ความคิดครั้งที่ 2 ต่อไป

(ง) สรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกัน

คณะทำงานและผู้วิจัยต้องทำการสำรวจหาข้อมูลจากแกนนำชุมชนก่อนว่า เขาเหล่านั้นเคยผ่านการทำกิจกรรมใดมาบ้างแล้ว เพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อน และเกิดการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกแกนนำชุมชน ซึ่งกิจกรรมแผนที่ความคิดนั้นเกิดจากการศึกษาของ

คณะทำงานที่จะหาเครื่องมือที่จะช่วยทบทวนความจำ และง่ายต่อการดำเนินกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่เข้าใจได้ไม่ยาก อีกทั้งยังเป็นการจัดรวบรวมกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ คณะทำงานตั้งใจจะจัดอบรมวิทยากรกระบวนการให้สมาชิกแกนนำชุมชน แต่กลับพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่ผ่านการอบรมดังกล่าวมาแล้ว เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมกระบวนการเป็นแกนนำในหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครพัฒนาชุมชน (อสพ.) เป็นต้น ซึ่งเคยผ่านประสบการณ์การอบรมกับหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐมาแล้ว

การทำแผนที่ความคิด ทำให้สมาชิกแกนนำชุมชนได้เรียนรู้ที่จะพูดคุย เพื่อหาแนวทางร่วมเข้าใจสิ่งที่ต้นต้องการ และสามารถถ่ายทอดความคิดออกมาให้เห็นได้ชัดเจน ซึ่งคณะทำงานพบว่า ชุมชนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่สามารถนำไปสู่การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ได้จริง (Creative space) เช่น ถนนคนเดิน การอนุรักษ์ข้าวแช่มอญ และการเรียนรู้วิถีชีวิตธรรมชาติ เป็นต้น

สิ่งสำคัญที่คณะทำงานเห็น คือ การร่วมแรงร่วมใจ ความเต็มใจ ความเสียสละ และความกระตือรือร้นของสมาชิกแกนนำชุมชนที่เป็นกลุ่มชาวบ้าน ที่พร้อมจะสร้างชุมชนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจากการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนกับกลุ่มบุคคลภายนอก เช่น มหาวิทยาลัย หน่วยงานภาคเอกชน และสื่อมวลชน เป็นต้น

(1.2) การอบรมวิทยากรกระบวนการ และการทำแผนที่ความคิด (Mind mapping) ครั้งที่ 2 ดำเนินการเมื่อวันที่ 7 กันยายน 2555 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ขั้นตอนการทำงาน 1) รวบรวมข้อมูลจากสมาชิกแกนนำชุมชนทั้ง 5 หมู่บ้าน 2) สมาชิกแกนนำชุมชน คณาจารย์ และนักศึกษา ร่วมกันตีความข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมจากชาวบ้าน 3) จัดทำแผนที่ความคิด ครั้งที่ 2 พร้อมสรุป

รวบรวมข้อมูลจากสมาชิกแกนนำชุมชน คณะทำงานได้ให้สมาชิกแกนนำกลับไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากหมู่บ้านของตน ผ่านแบบสอบถามข้อมูลคำถามปลายเปิด (Open-ended question) หมู่บ้านละ 50 ชุด โดยหมู่ 1 เก็บข้อมูลได้จำนวน 23 ชุด หมู่ 2 ได้จำนวน 18 ชุด หมู่ 3 ได้จำนวน 34 ชุด หมู่ 4 ได้จำนวน 13 ชุดและหมู่ 5 ได้จำนวน 10 ชุด

นำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกัน

สมาชิกแกนนำชุมชน คณาจารย์ และนักศึกษา ร่วมตีความข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมจากชาวบ้าน เนื่องจากข้อมูลที่ได้แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. ความต้องการชัดเจนเป็นรูปธรรม เช่น ต้องการลาน

กีฬา ตลาดนัดชุมชน ชุมชนปลอดยาเสพติด ถนนเสียงตามสาย ตู้เอทีเอ็ม อินเทอร์เน็ต ธนาคารขยะ ชุมชนเสาไฟฟ้า เป็นต้น

2. ความต้องการที่ต้องอาศัยการตีความหมายจากสิ่งที่ชาวบ้านได้เขียนลงในกระดาษ เช่น

“ความฝันของผมอยากให้หมู่บ้านมอญศาลาแดงเหนือ เปลี่ยนแปลงตามระบบกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงตามความเห่อของสังคม การเปลี่ยนแปลงของบ้านมอญศาลาแดงเหนือต้องเปลี่ยนแปลงไม่ลืมอดีต เรียนรู้ปัจจุบันให้ดี และค้นคว้าการวางแผนในอนาคตให้ถูกต้อง พระอาจารย์วัดศาลาแดงเหนือ และปู่ย่าตายายพ่อแม่ ได้วางกฎเกณฑ์ระเบียบของคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาไว้ในชีวิตประจำวันของคนบ้านมอญศาลาแดงเหนืออย่างดี เว้นแต่ใครจะปฏิบัติ ผมอยากมีอาคารเก็บสิ่งของและความรู้ในอดีตของบ้านมอญศาลาแดงเหนือ และที่วัดศาลาแดงเหนือเป็นพิพิธภัณฑ์ เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ และคนที่ไม่รู้ในหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ และบุคคลภายนอกทุกคนมีความรู้ความสามารถ (แต่ความรู้รู้ไม่หมด)”

“อยู่อย่างพอเพียงตามวิถีชีวิต พอมีพอกิน พอเก็บบ้าง กินทุกอย่างที่ปลูก และปลูกทุกอย่างที่กิน ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างสมเหตุสมผล ประชาชนมีความสามัคคี มีสติปัญญา และมีความพากเพียร มีการพัฒนาซึ่งจะนำไปสู่ความสุขอย่างแท้จริง”

“ดิฉันไม่ยากฝันแล้วเป็นภาระตัวเอง ชาวบ้านเอาแต่ใจตัวเอง เอาความรู้สึกเป็นที่ตั้ง เอาความถูกต้องเป็นรอง”

(1.3) จัดทำแผนที่ความคิดครั้งที่ 2 จากการตีความข้อมูล “ชุมชนในฝัน” ที่ได้รับของแต่ละหมู่บ้านสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

หมู่ 1 ปากอวด พบว่า มีความต้องการให้ชุมชน คือ อยากให้ผู้นำหมู่บ้านมีความเข้มแข็งด้านภาวะผู้นำ ต้องการมีสนามกีฬาชุมชน และศาลาประชาคม อยากให้ชาวบ้านในหมู่บ้านมีส่วนร่วมกันให้มากกว่านี้

หมู่ 2 ศาลาแดงเหนือ พบว่า มีความต้องการให้ชุมชน คือ อยากให้ชาวบ้านในหมู่บ้านมีความสามัคคี และไม่เห็นแก่ตัว รวมไปถึงการพูดจาแต่สิ่งดีๆ และใส่ใจวัฒนธรรมประเพณีมอญ

หมู่ 3 เมตารังค์ พบว่า มีความต้องการให้ชุมชน คือ อยากเห็นการมีส่วนร่วมในชุมชน ต้องการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

ใส่ใจสิ่งแวดล้อม มีความสามัคคี ส่งเสริมสมาชิกกลุ่มแม่บ้านและตลาดนัดชุมชน อยากให้มีการดูแลรักษาสุขภาพ และมีความเข้มแข็งเรื่องภาวะผู้นำชุมชน

หมู่ 4 ศาลาพัน พบว่า มีความต้องการให้ชุมชน คือ อยากให้หมู่บ้านปลอดยาเสพติด มีสาธารณูปโภคดีขึ้น และมีความเข้มแข็งเรื่องภาวะผู้นำชุมชน อยากเห็นการมีส่วนร่วมในชุมชน

หมู่ 5 บ้านพลับ พบว่า มีความต้องการให้ชุมชน คือ อยากให้หมู่บ้านปลอดยาเสพติด มีถนนคอนกรีต และช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม ต้องการมีส่วนร่วมสุขภาพและเครื่องออกกำลังกาย

สรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกัน

การตีความข้อมูลที่ได้รับจากแต่ละหมู่บ้าน ถือว่าเป็นการเรียนรู้ร่วมกันที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกแกนนำชุมชน คณาจารย์ และนักศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เนื่องจากสมาชิกแกนนำชุมชนเองก็ไม่เคยผ่านการทำแผนที่ความคิดที่มีการรวบรวมความคิดเห็นจากชาวบ้านมาก่อน ทำให้สมาชิกแกนนำชุมชนรับทราบว่าชาวบ้านภายในหมู่บ้านของตนเองมีความต้องการหรือมีทิศทางในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างไรบ้าง ในด้านของนักศึกษา ก็กล้าแสดงความคิดเห็นและมีการคิดที่เป็นระบบมากขึ้น ส่วนคณะทำงานก็ได้ข้อมูลกว้างขวางมากขึ้น รวมทั้งได้รับรู้ปัญหาหลายๆ อย่าง รวมทั้งทิศทางการพัฒนาซึ่งเป็นที่ต้องการของชุมชน การได้มีโอกาสพบปะแกนนำครั้งที่ 2 นี้ ถือว่าเป็นขั้นตอนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เพราะบรรยากาศเต็มไปด้วยความสนิทสนม สมาชิกแกนนำชุมชนมีการเปิดเผยข้อมูลเชิงลึก ร่วมถกเถียงในประเด็นต่างๆ ทั้งประเด็นเรื่องทั่วไป และประเด็นการจัดกิจกรรมในเดือนพฤศจิกายน นอกจากนี้ คณาจารย์ และนักศึกษา ยังได้มีโอกาสลงพื้นที่ที่หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ ซึ่งทำให้ได้เห็นสภาพหมู่บ้านที่เต็มไปด้วยมนต์ขลังและกลิ่นอายวัฒนธรรมมอญ รวมทั้งได้สัมผัสบรรยากาศที่สดชื่นและสวยงามริมแม่น้ำเจ้าพระยาอีกด้วย

2. ขั้นตอนการทำงาน หนึ่งในกำเนินโครงการ 3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...ปันรัก ปันรู้ คือ การจัดเวทีเสวนาชุมชนในวันเสาร์ที่ 29 กันยายน 2555 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลในด้านต่างๆ ของทั้ง 5 หมู่บ้าน เพื่อนำมาจัดรวบรวมไว้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแนวคิดของกำเนินโครงการ 3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...ปันรัก ปันรู้ รวมทั้งเพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นกำเนินลงพื้นที่จริง โดยสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

(2.1) การประชุมระดมความคิด (Brainstorming)

ดำเนินการเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2555 ณ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต

ขั้นตอนการทำงาน 1) นัดหมายสมาชิกแกนนำชุมชน ทั้ง 8 คน เพื่อมาประชุมที่มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต 2) รวบรวมความคิดเห็นจากสมาชิกแกนนำชุมชน และคณะทำงาน

จนได้ประเด็นในการเสวนา 3) กำหนดผู้เข้าร่วมเสวนาและประเด็นที่แต่ละท่านต้องพูด ประสานงานเรื่องสถานที่ การเดินทาง และจดหมายเชิญต่างๆ

ประชุมระดมความคิด

วัตถุประสงค์ของการประชุมระดมความคิดในครั้งนี้ คือ ต้องการให้คณะทำงานและสมาชิกแกนนำชุมชนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่จะใช้ในการเสวนาชุมชนในวันเสาร์ที่ 29 กันยายน 2555 ซึ่งการระดมความคิดนี้จะช่วยส่งเสริมการสร้างสรค์ความคิดเห็น และบรรยากาศของการยอมรับสำหรับความคิดเห็นทุกความคิดเห็น โดยไม่มีการประเมินว่า ความคิดเห็นของใครดีกว่าของใคร ความคิดเห็นของทุกคนจะถูกรวบรวมและนำเสนอให้สมาชิกทุกคนได้ทราบ

จากการทำแผนที่ความคิดทั้ง 2 ครั้งที่ผ่านมามีพบว่ามีลักษณะ “ชุมชนในฝัน” ของชาวตำบลเชียงรากน้อยมีหลากหลายมิติ เช่น มิติด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสุขภาพพลานามัย เป็นต้น ซึ่งทางคณะทำงานและสมาชิกแกนนำต้องระดมความคิดและตัดสินใจร่วมกันว่า จะนำเสนอประเด็นอะไรในวันจัดเวทีชุมชนเสวนา ซึ่งสุดท้ายได้ข้อสรุปว่า ควรจะเป็นเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งได้มีการร่วมคิดข้อหวัข้อที่จะสามารถสื่อสารถ่ายทอดเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นมรดกทางวัฒนธรรม ผลสรุปที่ได้จากการระดมสมอง คือ ได้ข้อสรุปการเสวนา ว่า “บัตผู้ภูมิปัญญา คันทมาเชียงรากน้อย”

สรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกัน

การจะทำงานร่วมกับชุมชน ต้องให้ชุมชนเป็นคนผลักดันแนวคิดของชุมชนเอง เนื่องจากจะเป็นผู้ที่รู้ข้อมูลในชุมชนดีที่สุด คณะทำงานเพียงแต่ทำหน้าที่ประสานงาน เพื่อผลักดันโครงการให้เกิดขึ้น สิ่งหนึ่งที่จะทำให้การทำงานเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน คือ ความจริงใจและความต่อเนื่อง เพราะชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองอยู่แล้ว เพียงแต่อาจจะต้องอาศัยแรงผลักดันจากภายนอกที่จะช่วยประคับประคองและร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่ยั่งยืนและพึ่งพาตนเองต่อไปได้

(2.2) การจัดเวทีชุมชนเสวนา “บัตผู้ภูมิปัญญา คันทมาเชียงรากน้อย”

ดำเนินการเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2555 ณ วัดศาลาแดงเหนือตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี (ตามภาพที่ 4) โดยการดำเนินงานในการจัดเวทีเสวนาครั้งนี้ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ในฐานะของสถาบันการศึกษาที่มุ่งเน้นในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ ทั้งความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และความรับผิดชอบต่อสังคม ได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคนและชุมชนอย่างยั่งยืน รวมทั้งมุ่งสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ และแนวทางการดำเนินงานเพื่อ

บูรณาการกับการเรียนการสอน ได้กำหนดจัดงานโครงการ “สื่อหลอมรวมสร้างสรรค์ เพื่อการจัดการองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น” ร่วมกับชุมชนเชียงรากน้อย ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และได้จัดเวทีชุมชนเสวนา “ปิดฝุ่นภูมิปัญญา ค้นที่มาเชียงรากน้อย” โดยมีการเชิญตัวแทนจากชุมชนเชียงรากน้อย เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล แขนนำ หมู่บ้าน นักพัฒนาชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น เพื่อมาร่วมพูดคุยถึงข้อมูลของชุมชนที่แต่ละชุมชนนั้นได้ช่วยกันระดมความคิด และทำแผนที่ความคิดทั้ง 2 ครั้ง มาร่วมเสวนาสะท้อนภาพที่แกนนำแต่ละหมู่บ้านได้ช่วยกันแสดงให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน จุดเด่นและจุดด้อย รวมทั้งความต้องการของชุมชนในมิติต่างๆ กับ คณาจารย์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ เพื่อถ่ายทอดประเด็นและองค์ความรู้เพื่อให้นักศึกษา คณาจารย์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำประเด็นดังกล่าวที่ได้จากการทำแผนที่ความคิดครั้งที่ 2 ไปเป็นโจทย์ในการดำเนินโครงการ 3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์..ปันรักษ์ ปันรู้ ต่อไป

สรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกัน

การเข้าไปในพื้นที่ชุมชนของคณะทำงานและนักศึกษาได้รับความสนใจจากชาวบ้านพอสมควร ถึงแม้ว่าจะมีความขลุกขลักบ้างในบางเรื่อง เช่น ติดขัดเรื่องกฎระเบียบต่างๆ ของชุมชน หรือ

ความคิดเห็นที่แตกต่างของคนในชุมชน แต่เมื่อได้มีการพูดคุยทำความเข้าใจโดยคณะทำงานได้มีการสื่อสาร ชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ “ชุมชนสร้างสรรค์พื้นที่สร้างสรรค์” ก็ทำให้ชาวบ้านเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของการดำเนินโครงการต่างๆ เสียซึ่งสะท้อนของชาวบ้าน คือ ต้องการให้ทำโครงการอย่างต่อเนื่องให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนจริงๆ และไม่รบกวนวิถีชีวิตชาวบ้าน รวมทั้งคณะทำงานได้พบกับหัวหน้าชุมชนจิตอาสาของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือที่เป็นบุตรสาวของผู้ใหญ่บ้านศาลาแดงเหนือ ผู้มีความมุ่งมั่นที่จะกระตุ้นให้เยาวชนในท้องถิ่นมีจิตอาสา ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นพลังเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพกลุ่มหนึ่งเนื่องจากเยาวชนกลุ่มนี้ได้ทำประโยชน์ต่อชุมชนอย่างต่อเนื่องตลอดมา

นอกจากนี้ ยังพบว่า “ชุมชน” เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ เนื่องจากความคิดของชาวบ้านเป็นสิ่งที่เรียบง่าย แต่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดี และสร้างสรรค์โดยที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาศาสตร์วิชาการที่ร่ำเรียนกันมาในสถาบันการศึกษา แต่ใช้ประสบการณ์การลองผิดลองถูก และวิถีชีวิตเข้ามาประยุกต์ใช้ด้วยกันได้อย่างลงตัว

3. ขั้นตอนดำเนินงาน คือ การวางแผนแนวทางการปฏิบัติงานของแต่ละส่วนแต่ละฝ่าย โดยหลังจากจัดเวทีชุมชน “ปิดฝุ่นภูมิปัญญา

ภาพที่ 4 บรรยากาศในการจัดเวทีเสวนา “ปิดฝุ่นภูมิปัญญา ค้นที่มาเชียงรากน้อย”

คันที่มาเชียงรากน้อย” แล้ว ทำให้คณะทำงานสามารถกำหนดแนวคิดของการดำเนินโครงการ 3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์..ปันรัก ปันรู้ ปันรู้ ว่าเป็นการดำเนินกิจกรรมที่ยึดหลักการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผสมผสานกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สอดคล้องกับ เกติณี จุฑาวิจิตร (2540) ที่ว่า สื่อกิจกรรมประกอบไปด้วย การจัดนิทรรศการ การจัดประกวด การจัดขบวนแห่ การจัดรถเคลื่อนที่ การจัดสนทนากลุ่ม การจัดรายการพิเศษทางวิทยุ

การจัดวันและสัปดาห์พิเศษ การพบปะและการประชุม เป็นต้น ก่อนจะถึงวันที่ดำเนินโครงการซึ่งกำหนดว่า เป็นวันเสาร์ที่ 17 พฤศจิกายน 2555 นั้น ได้มีการประชุมเพื่อให้คณะทำงานได้สำรวจพื้นที่ในการจัดงานก็คือ ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า) เมื่อวันเสาร์ที่ 27 ตุลาคม 2555 ณ ร้านอาหารศาลาไทย ซึ่งมีคณะทำงานมาร่วมกันประชุมหลายฝ่าย เช่น ผู้นำกลุ่มยุวชนจิตอาสาเชียงรากน้อย แกนนำชุมชน คณะอาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะทำงานบริการวิชาการแก่สังคม มหาวิทยาลัยกรุงเทพ โดยคณะทำงานได้เห็นพ้องต้องกันว่า น่าจะเป็นสถานที่จัดงานที่ดีที่สุด โดยครั้งแรกคิดว่า จะจัดที่ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยใช้เส้นทางในพื้นที่ในการปั่นจักรยาน แต่เนื่องจากขณะนั้นถนนในเขตพื้นที่บริเวณตำบลเชียงรากน้อย มีการปรับปรุงและซ่อมแซมจึงไม่สะดวกที่จะใช้เป็นเส้นทางปั่นจักรยาน หลังจากที่ได้ตกลงเรื่องสถานที่ได้แล้วนั้น ทางมหาวิทยาลัยขอรับผิดชอบในเรื่องการประสานงานกับทางสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี ในการขอใช้สถานที่จัดงานบริเวณลานกลางแจ้ง หน้าศาลากลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า) จากนั้นชาวบ้านในฐานะคนในพื้นที่เป็นผู้วางแผนเส้นทางปั่นจักรยาน และกำหนดจุดพักทั้งหมด 9 วัด ตลอดเส้นทาง 33 กิโลเมตร ได้แก่ วัดบางนา วัดไก่เตี้ย วัดสิงห์ วัดสะแก วัดตำหนัก วัดบางเตยกลาง วัด

ภาพที่ 5 สื่อโปสเตอร์ใช้ในการประชาสัมพันธ์โครงการ 3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์..ปันรัก ปันรู้

ภาพที่ 6 ป้ายข้อมูลแต่ละวัดเพื่อเป็นการสะท้อนถึงวิถีพุทธศาสนา สถาปัตยกรรม

เจดีย์หลวง วัดโบสถ์ และวัดเชิงท่า มหาวิทยาลัยนำโดยตัวแทน นักศึกษาลงพื้นที่ประสานกับวัดต่างๆ เพื่อขอใช้สถานที่ในการ อำนวยความสะดวก ส่วนคณาจารย์ประสานขอความอนุเคราะห์ จากทางสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี ซึ่งได้รับความ ร่วมมือในการดำเนินงาน โดยขอนำตราสัญลักษณ์ของกระทรวง วัฒนธรรมเพื่อนำมาทำสื่อประชาสัมพันธ์ และป้ายข้อมูลแต่ละ วัดเพื่อเป็นการสะท้อนถึงวิถีพุทธศาสนา สถาปัตยกรรม (ดังภาพ ที่ 5-6) และนักศึกษาบางส่วนก็ดำเนินการประสานกับหน่วยงาน เอกชนเพื่อขอสนับสนุนงบประมาณหรือสิ่งของมาใช้ในการกิจกรรม

หลังจากได้มีการเตรียมงานกันหลายครั้งระหว่าง คณะทำงานการดำเนินโครงการ 3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...บ้านรักษ์ บ้านรัฐ ก็ได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2555 ณ ศาลา กลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า) โดยแบ่งรูปแบบของกิจกรรม ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

(3.1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการจัด ปั่นจักรยานลดโลกร้อน ซึ่งจะปั่นเป็นคู่ (ผู้เข้าร่วมปั่นประมาณ 200 คู่) ไม่จำกัดเพศ วัย และรูปแบบจักรยาน เป็นการปั่นจักรยาน ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมระยะทาง 33 กิโลเมตร แวะชมและ ไหว้พระ 9 วัด ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่สำคัญ ในเขตพื้นที่ อำเภอลองหลวง และอำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี ด้วยการ

ประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อออนไลน์ และเชิญชวนแบบปากต่อปาก กลุ่มคนที่มาร่วมกิจกรรมเข้ามาในส่วนของการปั่นจักรยานนั้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักศึกษา นักเรียน และชาวบ้านในตำบล เชียงรากน้อย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชาวมอญจากหมู่บ้านศาลาแดง เหนือที่ร่วมกันแต่งกายชุดมอญและนำจักรยานสามล้อที่เป็นของ ชาวบ้านเองนั้นมาร่วมงานในวันนั้นด้วย

นอกจากนี้ ยังมีการอนุรักษ์ภาษามอญ โดยการเชิญ คุณ ประพัฒน์ กองศรี ประธานชมรมไทยรามัญจังหวัดปทุมธานี ขึ้น กล่าวเชิญชวน และพุดรายละเอียดของกิจกรรมเป็นภาษามอญ โดยคุณประพัฒน์ ได้แต่งกายแบบมอญและเคียวหมาก ซึ่งแสดง ให้เห็นอัตลักษณ์ของคนมอญดั้งเดิม รวมทั้งในขบวนจักรยาน รักษาโลกยังมีกลุ่มชาวบ้านในหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ แต่งกาย แบบมอญปั่นจักรยานสามล้อ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านเข้าร่วมด้วย (ตามภาพที่ 7)

สอดคล้องกับที่สุชาติ พงศ์กิตติวิบูลย์ (2555) พบว่า การที่อยู่ร่วมกับเชื้อชาติอื่นจึงจำเป็นต้องแสดงอัตลักษณ์เพื่อ แสดงถึงการดำรงอยู่ รวมทั้งการสร้างอำนาจการต่อรองในพื้นที่ มิติทางด้านวัฒนธรรม เช่น การแสดงเอ็งกอ จึงถูกเลือกสรรนำ มาผลิตซ้ำเพื่อการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อ สายจีน ในอำเภอพุนนนิคม จังหวัดชลบุรี

ภาพที่ 7 บรรยากาศช่วงเช้า โครงการ 3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...บ้านรักษ์ บ้านรัฐ

(3.2) กิจกรรมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัด “ถนนคนมอญ” ที่บรรจุอัดแน่นด้วยเรื่องราวของดีหายากที่เป็นภูมิปัญญาชุมชน เช่น แกงมะตาด ที่ระลึกหางหงส์ จำลองวิถีชีวิตชาวมอญด้วย “ห้องเรียนชีวิตมอญ” นิทรรศการผลงานภาพถ่ายของอาจารย์ และผลงานภาพเขียนของนักศึกษา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิชา ARF161 Drawing and Rendering 1 (การวาดเส้นและแสดงผลงาน 1) ที่ได้แสดงให้เห็นถึงสถาปัตยกรรมชุมชนแบบมอญที่หาดูได้ยาก ซึ่งเกิดจากการลงพื้นที่บูรณาการบริการวิชาการแก่สังคม เข้ากับกระบวนการเรียนการสอน โดยฐานข้อมูลจากชุมชนได้นำมาถ่ายทอดเป็นงานศิลปะ และการจัดฉายภาพยนตร์กลางแปลง 6 เรื่อง ได้แก่ เรื่องเล่าจากภาพวาด เพลงบันดลใจ ศาลาสำนึก กระท่อมปลายนา แก้วสิบวันชั้นทำได้ เดอะไดอารี่ ซึ่งเป็นผลงานเขียนบท กำกับ และถ่ายทำของนักศึกษาวิชา BR434 Advanced Television Production (การผลิตรายการโทรทัศน์ขั้นสูง) ซึ่งนักศึกษาได้ลงไปในพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลนำมาทำเป็นละครโทรทัศน์สั้นสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และอัตลักษณ์ของชุมชน ในส่วนนี้ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเชิงลึกกับนักศึกษา และร่วมเป็นนักแสดงในละครแต่ละเรื่องอีกด้วย โดยที่นักศึกษาทุกคนจะมีชุดข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบางส่วนแล้วจากการจัดกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้น แต่ละกลุ่มลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติม แล้วหยิบยกประเด็นสำคัญมาระดมความคิด ตีโจทย์หรือประเด็นให้แตก ซึ่งแต่ละกลุ่มการผลิตได้มุ่งเน้นนำเสนอแก่นหลักของเรื่อง ดังนี้ หมู่ 1 ปากอาด นำเสนอประเด็นการอนุรักษ์ขนมหไทย และการเรียนรู้ชีวิตอย่างพอเพียง หมู่ 2 ศาลาแดงเหนือ เลือกประเด็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หมู่ 3 เมตารางค์ หยิบยกในเรื่องของภูมิปัญญาชาวบ้าน หมู่ 4 ศาลาพัน นำเสนอมุมมองของการสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด และหมู่ 5 วัดคลองพลับ ก็เลือกประเด็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางความคิดมานำเสนอ และได้ถ่ายทอดสู่บทละครต่อไป หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมบันทึก ทุกคนที่อยู่ภายในงานก็ร่วมกันจุดเทียนชัยถวายพระพร “พ่อหลวงของเรา” ซึ่งกิจกรรมทุกอย่างได้ใช้รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมทุกครั้ง

กาญจนา แก้วเทพ (2546; น.109) ยังได้กล่าวถึงการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารของประชาชน จะเกิดขึ้นได้ต้องเกี่ยวข้องกับผูกโยงกับความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) โดยด้านหนึ่งความรู้สึกเป็นเจ้าของ นำมาซึ่งความสนใจ ห่วงใย ดูแลรักษา ในขณะที่อีกด้านหนึ่งความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เป็นเจ้าของมีอำนาจที่จะสามารถเข้าไปจัดการกับสิ่งของหรือเรื่องราวนั้น ซึ่งก็คือการเข้ามามีส่วนร่วมนั่นเอง ดังนั้นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและความรู้สึกผูกพันเป็น

กระบวนการรับส่งซึ่งกันและกัน คือ เมื่อเริ่มต้นด้วยการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระดับความเข้าใจ ระดับอารมณ์ไปจนถึงระดับการกระทำ ที่จะนำไปสู่ความผูกพันต่อประเด็นนั้นๆ เมื่อผูกพันก็จะกลายเป็นแรงจูงใจให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสื่อสารมากขึ้น

นอกจากนี้ สุชาติ พงศ์กิตติวิบูลย์ (2555) ยังกล่าวอีกว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรักและหวงแหนสื่อพื้นบ้าน และกระตือรือร้นที่จะสืบทอดสื่อพื้นบ้านต่อไป ในขณะที่การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมยังช่วยสร้างสัมพันธภาพสำหรับผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ทุกภาคส่วนในชุมชนจนพัฒนาไปสู่เครือข่าย (Network) ในการทำงานสืบทอดสื่อพื้นบ้านให้เข้มแข็งต่อไป สิ่งที่สำคัญสำหรับกระบวนการสืบทอดและสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องตั้งอยู่บนหลักของ “การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม” ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการทำงานร่วมกันของผู้ส่งสาร หรือผู้สืบทอดในลักษณะของการทำงานบนเครือข่าย หรือการให้ผู้รับสารซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบการสืบทอดที่เหมาะสมกับกลุ่มวัยของตน

อย่างไรก็ตาม จากเดิมที่คณะทำงานมีความประสงค์จะจัดงานดังกล่าวบริเวณชุมชนตำบลเชียงรากน้อย เนื่องจากต้องการให้ชาวบ้านในชุมชนได้ออกมามีส่วนร่วม รวมทั้งเผยแพร่อัตลักษณ์เชียงรากน้อยให้เป็นที่รู้จัก แต่มีปัจจัยบางประการ ทำให้ต้องมีการย้ายสถานที่จัดงาน โดยเปลี่ยนมาเป็นศาลากลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า) เป็นสถานที่ในการจัดงาน สำหรับอุปสรรคที่ไม่สามารถจัดงานที่ชุมชนเชียงรากน้อย เนื่องจากมีการปรับปรุงถนนบริเวณหน้าหมู่บ้านทำให้การปั่นจักรยานเป็นไปได้ยาก เพราะวัตถุประสงค์ของการปั่นจักรยาน คือ การปั่นเพื่อชมบรรยากาศให้พระ เรียนรู้วัฒนธรรมตามแหล่งสำคัญต่างๆ แต่ด้วยหนทางที่ลำบากจึงไม่อาจจะทำให้เกิดกิจกรรมดังกล่าวได้ รวมทั้งจักรยานที่ผู้แข่งขันเตรียมมา และจักรยานที่ทางคณะทำงานมีให้ยืมก็ไม่ได้อยู่ในสภาพที่จะมาปั่นวิบากได้ ดังนั้น คณะทำงานจึงเห็นควรให้มีการเปลี่ยนสถานที่มาเป็นศาลากลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า) ด้วยเหตุว่าบริเวณดังกล่าวอยู่ติดกับตลาดและเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมหลายๆ อย่าง จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรม

4. ขั้นตอนประเมินผล มีการวางแผนการประเมินผลไว้ล่วงหน้า โดยการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล (อ้างอิงข้อมูลขั้นประเมินผลจากภาควิชาการประชาสัมพันธ์) ซึ่งในแบบสอบถามได้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) แบบสอบถามการดำเนินงานการจัดกิจกรรมสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการฯ โดยทั่วไป 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนและการเรียนรู้ร่วมกัน 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฯ ของคนทั่วไป 4) แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฯ ของคนในชุมชน

1. แบบสอบถามการดำเนินงานการจัดกิจกรรมสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการฯ โดยทั่วไป มีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 200 คน แบ่งคำถามย่อยออกเป็น 4 ส่วน สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 ข้อมูลด้านประชากร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 65 และเพศชาย จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 35 โดยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 49 ในด้านการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 68 ด้านการประกอบอาชีพพบว่า ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 26.5

1.2 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการฯ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในตำบลเชียงรากน้อยมากที่สุด ร้อยละ 61.5 ทราบถึงความสำคัญของทางหงส์ในงานประเพณีต่างๆ ร้อยละ 53.5 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาหารขึ้นชื่อของตำบลเชียงรากน้อย ร้อยละ 52.5 รวมทั้งได้รับความรู้จากกิจกรรมภายในงาน ร้อยละ 52.5 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสินค้าโอท็อป (OTOP) ของตำบลเชียงรากน้อย คิดเป็นร้อยละ 51 มีความรู้เข้าใจเกี่ยวกับการทำที่ระลึกทางหงส์ ร้อยละ 50.5 รู้จักตำบลเชียงรากน้อย ร้อยละ 49.5 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเครื่องมือการเกษตรแบบดั้งเดิมของตำบลเชียงรากน้อย คิดเป็นร้อยละ 48 และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมห้องเรียนชีวิตมอญ ร้อยละ 45 โดยสรุป กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการฯ ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.79

1.3 ด้านทัศนคติเกี่ยวกับโครงการฯ พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่า โครงการนี้เป็นแหล่งศึกษาและเรียนรู้ภูมิปัญญาของชาวตำบลเชียงรากน้อย ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 65 โดยมีความเห็นว่าโครงการฯ ที่จัดขึ้นเป็นการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญ ร้อยละ 60 และเห็นว่าโครงการนี้เสริมสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมให้กับชุมชนเชียงรากน้อย ร้อยละ 56.5 นอกจากนี้ ยังมีทัศนคติว่าการเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวตำบลเชียงรากน้อย เป็นสิ่งที่ควรมีการสนับสนุน คิดเป็นร้อยละ 53 ส่วนทัศนคติว่าการเรียนการเกษตรแบบดั้งเดิมของตำบลเชียงรากน้อยเป็นประโยชน์แก่บุคคลที่ได้เข้ามาชมงาน ร้อยละ 48.5 และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่า การซื้อสินค้าจากชุมชนเชียงรากน้อยเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน คิดเป็นร้อยละ 46.5 โดยมีความเห็นว่าโครงการสามารถสร้างความสามัคคีให้กับชุมชน ร้อยละ 45.5 โดยสรุป กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเกี่ยวกับโครงการฯ ในระดับเห็นด้วยมาก ที่ค่าเฉลี่ย 4.00

1.4 ด้านพฤติกรรมการเข้าร่วมโครงการฯ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการเข้าร่วมโครงการ เช่น การปั่นจักรยานหรือเดินชมนิทรรศการ ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54 โดยที่มีการซื้อสินค้าภายในงาน ร้อยละ 54 เช่นเดียวกับกลุ่ม

ตัวอย่างได้มีการพาคนในครอบครัวมาเที่ยวชมงาน คิดเป็นร้อยละ 53.5 และมีการแนะนำให้ผู้อื่นมาร่วมงาน คิดเป็นร้อยละ 48 โดยได้รับโอกาสได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชาวมอญในตำบลเชียงรากน้อยคิดเป็นร้อยละ 47.5 นอกจากนี้ การทำกิจกรรมร่วมกับนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ ร้อยละ 56.5 โดยที่มีการส่งเสริมหรือแนะนำเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมให้กับนักศึกษา ร้อยละ 52.5 กลุ่มตัวอย่างที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมของมหาวิทยาลัยในครั้งต่อไป คิดเป็นร้อยละ 52 ส่วนการนำความประทับใจที่ได้ภายในงานไปบอกเล่าให้ผู้อื่นฟัง คิดเป็นร้อยละ 49.5 กลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาเก็บภาพบรรยากาศภายในงาน คิดเป็นร้อยละ 47 และสุดท้ายโดยสรุป กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าร่วมโครงการในลักษณะที่เห็นด้วยมากที่สุดค่าเฉลี่ย 3.87

2. แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนและการเรียนรู้ร่วมกัน โดยทำการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาวิชา PR303 Stakeholder Analysis Management (การบริหารข้อมูลเชิงวิเคราะห์ของประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง) และ PR308 Integrated Relationship Management (การบริหารความสัมพันธ์แบบบูรณาการ) จำนวน 230 คน สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ข้อมูลด้านประชากร พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 158 และเพศชายอีก 72 คน

2.2 ด้านการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ แบ่งคำถามออกตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) โดยแบ่งข้อคำถาม ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ด้านคุณธรรมจริยธรรม

จากแบบสำรวจพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ในการทำงานกลุ่มย่อมต้องมีการเสียสละประโยชน์และความสุขส่วนตนบ้างในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 65.7 ซึ่งเท่ากับการทำงานกลุ่มร่วมกัน ต้องมีความซื่อสัตย์และจริงใจต่อกัน ร้อยละ 65.7 รองลงมา คือ การทำงานกลุ่มนักศึกษาต้องมีความเข้าใจผู้อื่น และรู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ร้อยละ 65.2 สำหรับการทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อนอาจารย์ และบุคคลอื่น ควรให้ความสำคัญกับการตรงต่อเวลา คิดเป็นร้อยละ 64.8 และการทำงานร่วมกับชุมชน แสดงถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะ ร้อยละ 59.1 นอกจากนี้ ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นระหว่างการทำงานกลุ่มนักศึกษา ควรตัดสินใจแก้ไขปัญหาเพื่อลดความขัดแย้งนั้นด้วยความยุติธรรมและไม่มีใจอคติ คิดเป็นร้อยละ 57.4 และการทำงานร่วมกับชุมชน ควรให้ความสำคัญต่อกฎข้อบังคับของชุมชนนั้นๆ ร้อยละ 51.3 ส่วนการทำงานร่วมกับชุมชนเป็นงานที่มีคุณค่างานหนึ่งในงานด้านการประชาสัมพันธ์ ในระดับเห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 50.9 และสุดท้าย การทำงานกลุ่มนักศึกษาต้องแสดงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ในระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 50.9 โดยสรุปพบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในการ

ทำงานโครงการนี้ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.55

ส่วนที่ 2 ด้านความรู้

จากแบบสำรวจพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการทำงานร่วมกับชุมชนช่วยให้นักศึกษาเข้าใจหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการสร้างความสัมพันธ์อย่างยั่งยืนระหว่างองค์กรกับชุมชนได้ดียิ่งขึ้น ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 63.9 ลำดับรองลงมาเห็นว่า มีการเชื่อมโยงความรู้ที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กันกับสิ่งที่ได้ศึกษามาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานกับชุมชน ร้อยละ 63 สำหรับการทำงานกับชุมชนทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้การปฏิบัติงานจริงกับชุมชน ร้อยละ 60 สำหรับการนำข้อมูลที่ได้จากชุมชนมาเสนอได้อย่างเป็นรูปธรรม กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 59.6 และที่เห็นว่านักศึกษาได้ร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ของชุมชน ร้อยละ 57.8 ส่วนการทำงานร่วมกับชุมชน ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้สาระอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกัชุมชน เช่น ศาสนา วัฒนธรรม ศิลปะ ดนตรี การงานอาชีพ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 56.1 นอกจากนี้ ยังเห็นว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้จากชุมชนสามารถเป็นแนวทางในการสร้างรายได้ให้กับตนเองได้ในอนาคตร้อยละ 50.4 และเห็นว่า มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการทำงานกับกลุ่มเพื่อน ร้อยละ 50 ส่วนนักศึกษาสามารถวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยหลักการและทฤษฎีที่ได้ศึกษามา คิดเป็นร้อยละ 49.6 และสุดท้ายเห็นภาพรวมของกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการทำงานเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 47.8 โดยสรุปพบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ในการทำงานโครงการฯ ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.25

ส่วนที่ 3 ด้านทักษะทางปัญญา

จากแบบสำรวจพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า เมื่อนักศึกษาพบปัญหาต่างๆ ขณะทำงานกับชุมชนและทำงานกลุ่มกับเพื่อนนักศึกษา สามารถหาแนวทางแก้ไขได้อย่างเหมาะสม ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 60 รองลงมาเห็นว่า การทำงานกับชุมชนทำให้นักศึกษาเห็นถึงความสำคัญของการคิดวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจ ร้อยละ 59.6 และเห็นว่า นักศึกษาทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพกับกลุ่มในสถานการณ์ที่หลากหลาย ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 55.7 เท่ากับกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่า นักศึกษาสามารถค้นหาข้อเท็จจริงของชุมชนจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย คิดเป็นร้อยละ 55.7 นอกจากนี้ ยังเห็นว่าในการทำงานกับชุมชน นักศึกษารู้จักการใช้ทักษะและความรู้ความเข้าใจในวิชาที่ได้ศึกษามาประกอบการทำกิจกรรม ร้อยละ 54.8 โดยเห็นว่า การที่นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนจะก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น คิดเป็น

ร้อยละ 52.6 และการทำงานกลุ่มนักศึกษาสามารถรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายมาเป็นอย่างดี ร้อยละ 50.9 ส่วนการทำงานร่วมกับชุมชน ทำให้นักศึกษาเล็งเห็นถึงปัญหาสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ร้อยละ 50 โดยที่การทำงานร่วมกับชุมชนและกลุ่มเพื่อน ทำให้นักศึกษาประเมินทางเลือกเพื่อใช้ในการตัดสินใจได้ ร้อยละ 47.4 ตรงกับการทำงานร่วมกับชุมชนและเพื่อน จะช่วยให้นักศึกษาแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างดีเยี่ยม คิดเป็นร้อยละ 47.4 เท่ากัน ซึ่งสรุปได้ว่า นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะทางปัญญาในการทำงานโครงการฯ ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.25

ส่วนที่ 4 ด้านทักษะ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ ความรับผิดชอบ

จากแบบสำรวจพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า นักศึกษาสามารถริเริ่มและพัฒนาการเรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชน โดยมีอาจารย์เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำเล็กน้อย ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 55.7 และจากการทำกิจกรรม นักศึกษาเรียนรู้การสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ดี ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 53 ส่วนการทำงานกับชุมชนและกลุ่มเพื่อน นักศึกษาสามารถค้นหาข้อบกพร่องในความรู้และทักษะของตนเองได้ ร้อยละ 51.7 นอกจากนี้ เห็นว่าในการทำงานกลุ่ม นักศึกษาเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบในกิจกรรมหรืองานที่ทำกับชุมชนตามที่ได้รับมอบหมาย ร้อยละ 50.4 โดยที่การทำงานกลุ่มจะช่วยให้ นักศึกษาได้เรียนรู้การเป็นผู้นำ คิดเป็นร้อยละ 50 เท่ากับการทำงานกับชุมชนและกลุ่มเพื่อน ช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้การเคารพสิทธิของผู้อื่นและนักศึกษามีอิสระทางความคิดในการคิดและทำกิจกรรมต่างๆ สำหรับการทำงานกับชุมชน นักศึกษาพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน ร้อยละ 49.1 โดยที่การทำงานกับกลุ่มเพื่อนนักศึกษาเรียนรู้ที่จะรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของเพื่อนในกลุ่ม ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 49 โดยสรุปพบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบในการทำงานโครงการฯ ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.38

2.3 ด้านการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักศึกษาและชุมชน

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการทำงานร่วมกับชุมชน นักศึกษามีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและศึกษาความต้องการของชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาต่อยอดให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 56.5 รองลงมาเห็นว่า ในการทำงานร่วมกับชุมชน อาจารย์ และเพื่อน นักศึกษามีความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น โดยการยอมรับฟังและปฏิบัติตามผู้อื่น ถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม ร้อยละ 53.9 และเห็นว่า ในการทำงานกลุ่ม นักศึกษาแต่ละคนมีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย และนำไปปฏิบัติให้สำเร็จ แล้ว

นำความรู้ที่ได้ขึ้นมาแบ่งปัน ร้อยละ 53.5 ส่วนการทำงานร่วมกับชุมชน อาจารย์ และเพื่อน นักศึกษามีการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ร้อยละ 51.3 และสำหรับผลลัพธ์ของการทำงานกลุ่ม สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 50.4 โดยที่สมาชิกในกลุ่มมีการพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้การทำงานร่วมกันประสบผลสำเร็จ ร้อยละ 49.6 เท่ากันกับการทำงานร่วมกับชุมชน อาจารย์ และเพื่อน เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ การทำงานร่วมกับผู้อื่น นักศึกษาให้ความช่วยเหลือและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อกัน ในระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 47 และสุดท้ายเห็นว่าความสำเร็จรายบุคคลถือว่าเป็นความสำเร็จภายในกลุ่ม ร้อยละ 45.7

3. แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฯ โดยสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วไป จำนวน 60 คน แบ่งคำถามย่อยออกเป็น 3 ส่วน สามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 ข้อมูลด้านประชากร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 58.3 และเพศชาย จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 41.7 และอายุโดยเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 18-25 ปี ร้อยละ 43.3

3.2 ความพึงพอใจในการจัดงาน พบว่า ส่วนใหญ่พอใจกับความสนุกสนานกับการแสดงชุดต่างๆ บนเวที ในระดับพึงพอใจมาก ร้อยละ 46.7 รองลงมา พึงพอใจสำหรับมารยาทและการสื่อสารของนักศึกษา พึงพอใจต่อความเหมาะสมของวันที่จัดงานในระดับพึงพอใจมากเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 45 ส่วนด้านความพึงพอใจต่อความสนุกสนานในเกมต่างๆ ร้อยละ 40 โดยที่พอใจต่อความสนุกสนานในการแข่งแรลลี่จักรยานรักษ์โลก ร้อยละ 38.3 นอกจากนี้ ความพึงพอใจต่อความเหมาะสมของเวลาที่จัดแข่งแรลลี่จักรยานรักษ์โลก ความพึงพอใจต่อความเหมาะสมของเวลาที่จัดนิทรรศการและการออกร้าน การแสดงภาพยนตร์กลางแปลง และความรู้ที่ได้รับจากการชมนิทรรศการและการออกร้าน รวมทั้งความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ที่นำมาจำหน่ายภายในงาน ในระดับพึงพอใจปานกลาง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบตรงกันที่ ร้อยละ 36.7 ส่วนการอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น รถสุขา ร้อยละ 33.3 และพอใจต่อความเหมาะสมของสถานที่จัดงาน ในระดับพึงพอใจปานกลางและมากเท่ากัน คือ ร้อยละ 31.7 โดยสรุป ส่วนใหญ่พอใจต่อกิจกรรมทั้งหมด ในระดับพึงพอใจมาก ร้อยละ 36.8

3.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฯ พบว่า ร้อยละ 100 ต้องการมาร่วมกิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัย ในครั้งต่อไป โดยส่วนใหญ่เห็นว่า กิจกรรมดังกล่าวทำให้ไว้วางใจมหาวิทยาลัยกรุงเทพมากขึ้น ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ร้อยละ 50 รองลงมาเห็นว่า รู้สึกดีใจที่ได้เห็นความร่วมมือที่เกิดขึ้น

ขึ้นระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัยฯ รวมทั้งอยากให้กิจกรรมแบบนี้ในโอกาสต่อไป และเห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมนี้มีความคุ้มค่า คิดเป็นร้อยละ 41 นอกจากนี้ กิจกรรมนี้ทำให้มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาหรือของดีของชุมชนเชียงรากน้อย ร้อยละ 40 และกิจกรรมนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัยฯ ร้อยละ 38.3 ส่วนที่เห็นว่าได้รับแรงบันดาลใจที่จะนำสิ่งที่พบเห็นในกิจกรรมครั้งนี้ไปเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวร้อยละ 35.7 โดยสรุป ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฯ ในระดับเห็นด้วยมาก ที่ค่าเฉลี่ย 3.92

4. แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฯ โดยสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนเชียงรากน้อย จำนวน 18 คน แบ่งคำถามย่อยออกเป็น 3 ส่วน โดยสรุปรายละเอียดดังนี้

4.1 ข้อมูลด้านประชากร พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 และเพศชายอีก จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 มีอายุโดยเฉลี่ยอยู่ที่ระหว่าง 35-44 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 ส่วนใหญ่มาจากหมู่บ้านศาลาพัน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7 และมีการรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการฯ จากแกนนำชุมชนมากที่สุด คือ ร้อยละ 36.7

4.2 ความพึงพอใจในการจัดงาน พบว่า สำหรับความรู้ที่ได้รับจากการชมนิทรรศการและการออกร้านผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่พึงพอใจ คิดเป็นร้อยละ 36.7 สำหรับมารยาทและการสื่อสารของนักศึกษา รวมทั้งความเหมาะสมของเวลาที่จัดแข่งแรลลี่จักรยานรักษ์โลก ในระดับพึงพอใจ ร้อยละ 33.3 และส่วนใหญ่พอใจต่อกิจกรรมทั้งหมด ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 30.99 ส่วนความสนุกสนานต่อการแสดงชุดต่างๆ บนเวที และความสนุกสนานต่อการแข่งแรลลี่จักรยานรักษ์โลก ในระดับพึงพอใจ ร้อยละ 30 ด้านความเหมาะสมของเวลาที่จัดนิทรรศการและการออกร้าน การแสดงภาพยนตร์กลางแปลง และความสนุกสนานต่อเกมต่างๆ และการอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น รถสุขา ในระดับพึงพอใจมาก ร้อยละ 26.7 ส่วนความพึงพอใจต่อความเหมาะสมของวันที่จัดงาน พึงพอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 23.3 ด้านความเหมาะสมของสถานที่จัดงาน ในระดับพึงพอใจปานกลาง มาก และมากที่สุดเท่ากัน คือ ร้อยละ 20

4.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฯ พบว่า ร้อยละ 100 ต้องการมาร่วมกิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัยฯ ในครั้งต่อไป โดยที่เห็นว่า การเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้มีความคุ้มค่า ร้อยละ 50 และเห็นว่า กิจกรรมดังกล่าว ทำให้ท่านอยากต่อยอดของดีที่ชุมชนของท่านมีอยู่ให้เป็นที่รู้จัก และได้รับการยอมรับต่อไป รวมทั้งกิจกรรมนี้ทำให้มีความภาคภูมิใจในชุมชนเชียงรากน้อย ในระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 36.7 โดยที่อยากให้มีกิจกรรมแบบนี้ใน

โอกาสต่อไป ร้อยละ 33.3 ส่วนกิจกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัยรู้สึกดีใจที่เห็นความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัย ร้อยละ 30 นอกจากนี้ ยังได้รับแรงบันดาลใจที่จะนำสิ่งที่พบเห็นในกิจกรรมครั้งนี้ไปเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว ในระดับเห็นด้วยมาก ร้อยละ 26.7 โดยสรุปพบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฯ ในระดับเห็นด้วยมาก ที่ค่าเฉลี่ย 4.16

5. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

1) ความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมการแข่งขันจักรยานรักษ์โลก

ส่วนใหญ่เห็นว่า กิจกรรมดังกล่าวช่วยส่งเสริมเรื่องการออกกำลังกาย ทำให้สุขภาพแข็งแรง ได้ทำบุญไหว้พระ 9 วัด กระชับความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัย เป็นกิจกรรมที่แปลกแต่สนุก มีความต้องการอยากให้จัดโครงการแบบนี้อีก รวมทั้งรักษาสีสิ่งแวดล้อมด้วย

2) ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมฯ

ผู้ให้สัมภาษณ์พึงพอใจต่อกิจกรรมที่เกิดขึ้น อยากจะให้มีการจัดอีกในอนาคต เพราะมีความสนุกสนานและนักศึกษาเป็นกันเอง แต่บางส่วนก็แนะนำว่า ยังมีการประชาสัมพันธ์ที่น้อยเกินไป ทำให้คนในชุมชนไม่ทราบข่าว รวมทั้งมีฝนตกทำให้สถานที่ไม่เหมาะสมต่อการจัดงาน

3) ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมฯ

ผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนเข้าใจว่า วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม คือ การสืบสานวัฒนธรรมมอญ รวมทั้งประเพณีเก่าๆ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัย การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการกระจายสินค้า OTOP รวมทั้ง บางส่วนไม่ทราบว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นมีวัตถุประสงค์อะไรเนื่องจากไม่มีผู้แจ้ง

4) ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมฯ

ส่วนใหญ่เห็นว่า มีประโยชน์ต่อชุมชนและมหาวิทยาลัย เนื่องจากเป็นการสร้างความสัมพันธ์ความสามัคคีและเป็นการแสดงให้เห็นถึงความใส่ใจของมหาวิทยาลัยที่มีต่อชุมชน รวมทั้งเป็นการเผยแพร่ชนมหวาน เช่น ขนมกง ซึ่งเป็นขนมประจำท้องถิ่น

5) คำแนะนำเกี่ยวกับกิจกรรมครั้งต่อไป

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่า ควรจัดกิจกรรมแบบนี้ต่ออีกในอนาคต แต่ขอให้พิจารณาเรื่องการเพิ่มกิจกรรม รวมทั้งลักษณะของกิจกรรมที่ควรมีความเหมาะสมมากกว่านี้ และควรปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลที่เกิดขึ้นต่อภาคส่วนต่างๆ

จากผลการวิจัยในช่วงปีการศึกษา 2555 (ช่วงเวลาดำเนินกิจกรรมพ.ศ. 2555-2556) จากเวทีเสวนา “บันปันญมปัญญา คันทมาเชียงรากน้อย” สู่โครงการ “3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...บันรักษ์ บันรู้” ซึ่งถือว่าเป็นการดำเนินงานภายใต้โครงการบริการวิชาการแก่สังคม ครั้งแรกในพื้นที่ใหม่ที่มหาวิทยาลัยกำหนดมานั้นพบว่า ทั้งชุมชน รวมทั้งคณาจารย์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ต่างก็ได้รับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ชุมชนตำบลเชียงรากน้อย

1.1 ด้านเศรษฐกิจชุมชน เนื่องจากในวันจัดกิจกรรมมีการออกร้านของชาวบ้านในหมู่บ้านต่างๆ เช่น พรหมเซ็ดเต้า น้ายาขัด รองเท้า ขนมกง ขนมไทย แกงมะตาด แกงกะทิต่างๆ อาหารจากเห็ด งานร้อยลูกปัด และไม้กวาดอ่อน เป็นต้น ถึงแม้ในวันจัดงานดังกล่าว จะมีประชาชนเข้าร่วมงานน้อยกว่าเป้าหมายที่คาดหวัง แต่ชาวบ้านก็ยังพอมีโอกาสได้ขายสินค้าของตนได้บ้างพอสมควร รวมทั้งปได้มีโอกาสประชาสัมพันธ์สินค้าของตนอีกด้วย

ภาพที่ 8 ภาพของขนมกงและขนมชะมด (สามเกลอ) ขนมไทยที่นิยมในช่วงเทศกาลออกพรรษา (ถ่ายจากร้านขายหน้าบริเวณวัดโพธิ์นิมิตตาราม หมู่ 4 ศาลาพัน ตำบลเชียงรากน้อย)

จากภาพที่ 8 เป็นขนมไทยโบราณที่หาคนทำและรับประทานได้ยากในปัจจุบัน แต่จากการได้ลงพื้นที่ในการทำโครงการนั้น นักศึกษาได้ลงไปถ่ายทอดเรื่องราวและนำเสนอในเนื้อหาของละครโทรทัศน์ ภายใต้โครงการ “ละครกลางแปลง... ส้มแดงชุมชน” เพื่อให้รู้ถึงกรรมวิธีในการทำขนมดังกล่าว ดังภาพประกอบ ภาพที่ 9

ภาพที่ 9 ภาพจากส่วนหนึ่งในละครเรื่อง “ศาลาสำนึก” ใช้โจทย์ในพื้นที่หมู่ 4 ศาลาพัน มาดำเนินเรื่อง

1.2. ด้านอัตลักษณ์ชุมชน ในการจัดงานจักรยานรักษ์โลกช่วงเช้า คณะทำงานได้เชิญ คุณประพัฒน์ กองศรี ประธานชมรมไทยรามัญ จังหวัดปทุมธานี ขึ้นกล่าวเชิญชวน และพูดถึงรายละเอียดของกิจกรรมเป็นภาษามอญ โดยคุณประพันธ์ได้แต่งกายแบบมอญและเคี้ยวหมาก ซึ่งแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชนเชิงรากน้อยที่มีความเป็นชุมชนมอญอยู่มาก รวมทั้งในขบวนจักรยานก็ได้มีกลุ่มชาวบ้านในหมู่บ้านศาลาแดงเหนือแต่งกายมอญปั่นจักรยานสามล้อ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านเข้าร่วมการปั่นจักรยานรักษ์โลกด้วย ซึ่งการจัดงานในครั้งนี้ถือว่าเป็นการเปิดพื้นที่ให้สาธารณชน ได้รู้จักวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นมอญเวทีหนึ่ง

1.3 เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนตำบลเชียงรากน้อยและมหาวิทยาลัยกรุงเทพ อีกทั้งเป็นการสร้างพันธมิตรเครือข่ายชุมชนอีกด้วย

1.4 ผู้เข้าร่วมงานได้รับความสนุกสนานจากกิจกรรมการเล่นเกมส์ โดยเฉพาะยุวชนจิตอาสาเชียงรากน้อยที่เข้าร่วมปั่นจักรยานรักษ์โลกตั้งแต่ช่วงเช้า และในช่วงเย็นได้มีกิจกรรม

บันเทิงและเกมส์สนุกๆ ที่นักศึกษาเป็นผู้ดำเนินการแข่งขัน โดยมีจุดประสงค์เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างยุวชน และนักศึกษา รวมทั้งคณาจารย์ ชาวบ้าน และผู้เข้าชมงาน อีกด้วย

2. คณาจารย์และนักศึกษา

2.1 เปิดมุมมองให้นักศึกษาได้เห็นคุณค่าของสิ่งที่ไม่เคยเห็นหรือเคยทราบมาก่อนเกี่ยวกับชุมชนในมิติต่างๆ เช่น มิติประเพณีวัฒนธรรม มิติด้านศาสนา มิติด้านเศรษฐกิจชุมชน และมิติด้านการอยู่ร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการคิดจริงและทำจริง ผ่านการจัดกิจกรรม และโครงการจริง 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) เวทีเสวนา บัณฑิตภูมิปัญญา ค้นที่มาเชียงรากน้อย 2) โครงการ 3-3-9 พื้นที่สร้างสรรค์...ปันรัก ปันรู้ 3) โครงการ กินอย่างไทย ทำอย่างไรผั่งอย่างรู้ 4) โครงการ บัณฑิตอาสา 5) โครงการ แบ่งปันรอยยิ้มเพื่อชุมชน และ 6) โครงการ ละครกลางแปลง...ส้มแดงชุมชน

2.2 คณาจารย์และนักศึกษาเห็นคุณค่าของการทำงานร่วมกัน โดยได้เรียนรู้ถึงการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า ความอดทน ความยากลำบาก ความเสียสละ การให้อภัย และความภาคภูมิใจในตนเอง

2.3 คณาจารย์ได้มีการนำโครงการฯ ไปบูรณาการกับการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project based learning) ซึ่งโครงการฯ ได้ออกแบบเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดการค้นคว้าอย่างอิสระและกระตือรือร้น รวมทั้งก่อให้เกิดทักษะการคิดต่อยอดสิ่งต่างๆ

2.4 คณาจารย์ได้มีการนำโครงการฯ ไปบูรณาการกับการทำวิจัย เช่น บทความวิจัยของอาจารย์ กนกพร เพ็ญนารถ อาจารย์ประจำภาควิชาสื่อสารตรา ในหัวข้อ การเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านโครงงานบริการชุมชน เพื่อการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง : ถอดบทเรียนภาคปฏิบัติจากมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์

2.5 คณาจารย์ได้มีการนำโครงการฯ ไปบูรณาการ

ให้เกิดเป็นงานสร้างสรรค์ เช่น คู่มือกระบวนการผลิตละครโทรทัศน์ (สั้น) สร้างสรรค์วิถีชุมชน

3. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

3.1 สานความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกรุงเทพ และชุมชนตำบลเชียงรากน้อย ถึงแม้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่จะยังไม่ให้ความร่วมมือหรือสนับสนุนกิจกรรม แต่ก็ถือว่าการทำงานร่วมกันครั้งนี้ ทำให้เกิดสัญญาณของความเกื้อกูลช่วยเหลือและสนับสนุนเกิดขึ้น

3.2 ถ่ายทอดอัตลักษณ์มหาวิทยาลัย (ความคิดสร้างสรรค์และจิตวิญญาณผู้ประกอบการ) ให้ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. 2546. *อีกครั้งกับเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม*. วารสารวิจัยสังคม. สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 26(2); 101-135.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. 2551. การจัดการความรู้เบื้องต้นเรื่อง “การสื่อสารชุมชน”. สำนักงานสนับสนุนการวิจัย : กรุงเทพฯ. 586 หน้า
- เกศินี จุฑาวิจิตร. 2540. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. เพชรเกษมการพิมพ์ : นครปฐม. 197 หน้า.
- จันทนา ทองประยูร. 2548. *ปรัชญานิตยสารและทฤษฎีการสื่อสาร (หน่วยที่ 1-7)*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช : นนทบุรี. 417 หน้า.
- ปาริชาติ เบญจวรรณ และศุภกาญจน์ ผลกล้า. 2553. แนวทางในการพัฒนาการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชนชาติมอญ บ้านศาลาแดงเหนือ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. จาก www.yru.ac.th/e-journal/file/jajarlovekitty/pre_122.doc. สืบค้นวันที่ 1 กรกฎาคม 2557.
- ฝ่ายวิชาการเอ็กซ์เพอร์เน็ท. 2545. เทคนิคการคิดและจำอย่างเป็นระบบ. ด่านสุทธาการพิมพ์ : กรุงเทพฯ. 96 หน้า.
- ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร. 2548. *ปรัชญานิตยสารและทฤษฎีการสื่อสาร (หน่วยที่ 1-7)*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช : นนทบุรี. 417 หน้า.
- รัตติกาล เจนจัด. 2548. ของเล่นพื้นบ้านในฐานะสื่อเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กและเยาวชน ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรุณี พงษ์ภิญโญ. 2545. ภูมิปัญญาชาวบ้านต่อการสร้างความเข้มแข็งชุมชน: กรณีศึกษาบ้านอัมพวัน หมู่ที่ 8 ตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง. 2553. การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาและต่อยอดอัตลักษณ์ความเป็นมอญของกลุ่มชาวมอญพลัดถิ่นในประเทศไทย ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์. 2551. การสืบทอดสื่อพื้นบ้านแห่งตึก จังหวัดจันทบุรี เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์. 2558. การสืบทอดสื่อพื้นบ้านเอ็งกอเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน อำเภอพนสนธิคม จังหวัดชลบุรี. ใน *ชุมชนศึกษากับทรัพยากรมนุษย์*. ศูนย์สหวิทยาการชุมชนศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

Tufte, T., & Mefalopulos, P. 2009. *Participatory Communication A Practical Guide*. Washington, DC : The World Bank.